

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ina Laurell

Preskription eller ett preskriptionsundantag?

En utredning om 10 kap. 8 § miljöbalken och dess tillämpning på det solidariska
ansvaret för föroreningskador

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Annika Nilsson

Termin för examen: HT 2020

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	9
1.3 Avgränsningar	10
1.4 Metod, material och perspektiv	11
1.5 Disposition	15
2 ANSVAR FÖR AVHJÄLPANDE AV FÖRORENINGSSKADOR	17
2.1 Miljörättsliga utgångspunkter och syftet med ett avhjälpandeansvar	17
2.2 Verksamhetsutövarens ansvar	20
2.3 De rättsliga grunderna för avhjälpande av föroreningsskador	22
2.3.1 Innebörden av ett avhjälpandeansvar	22
2.3.2 Föroreningsskada	23
2.3.3 Risk för människors hälsa eller miljön	24
2.4 Ett utlösande av avhjälpandeansvaret	26
2.5 Sammanfattande kommentar	29
3 DET SOLIDARISKA ANSVARET	31
3.1 Syftet med ett solidariskt ansvar	31
3.2 Innebörden av det solidariska ansvaret	33
3.3 En regresstalan avseende ansvarsfördelningen	34
3.4 Ansvarsfördelningen när flera är ansvariga för avhjälpande	35
3.4.1 Skälighetsbedömning enligt 10 kap. 4 § miljöbalken	35
3.4.2 Skälighetsbedömning enligt 10 kap. 6 § miljöbalken	40

3.5	Sammanfattande kommentar	41
4	INTRESSET AV PRESKRIPTION OCH ETT PRESKRIPTIONSUNDANTAG	43
4.1	Allmänt om preskription	43
4.2	Preskriptionstid för en regressfordran grundad på ett solidariskt ansvar	44
4.3	Det civilrättsliga intresset av preskription enligt preskriptionslagen	47
4.4	Det offentlighetsrättsliga intresset av ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken	50
4.5	Sammanfattande kommentar	51
5	PRESKRIPTIONSUNDANTAGETS OMFATTNING	53
5.1	Tolkning av preskriptionsundantagets ordalydelse	53
5.2	Tolkning av preskriptionsundantaget i rättspraxis och doktrin	55
5.2.1	Den första tolkningen	55
5.2.2	Den andra tolkningen	59
5.2.3	Den tredje tolkningen	61
5.3	Sammanfattande kommentar	63
6	AVSLUTANDE DISKUSSION	64
6.1	Sammanfattning av tolkningsproblematiken	64
6.2	Diskussion om ändamålen	65
6.2.1	Ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen	65
6.2.2	Ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken	66
6.3	De olika tolkningarnas ändamålsenlighet	68
6.3.1	Tolkning 1: En regressfordran omfattas alltid av preskriptionsundantaget	68
6.3.2	Tolkning 2: En regressfordran omfattas aldrig av preskriptionsundantaget	72
6.3.3	Tolkning 3: Ett krav från det allmänna är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget	74
6.4	Sammanfattande slutsats	76
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	78
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	83

Summary

After-treatment of polluted land or water areas usually entails high costs. To avoid that the cost burdens the state budget, an after-treatment liability was introduced in chapter 10 of the Environmental Code, according to which operators primarily shall be liable for the cost of investigation, after-treatment and other measures required to remedy the pollution damage. As a general rule, the concept of *operator* includes both current and former operators of the industry, resulting in a potential large number of responsible addressees. In order to make it easier for the supervisory authorities, a joint and several liability was introduced in chapter 10 section 6. Hence, payment made by one operator for the after-treatment shall be shared among all the operators. Thus, after-treatment by one operator results in a *monetary claim* against the others that may be brought before the Land and Environment Court.

As pollution damages risks being discovered long after these have been caused, an exception from statutory limitation was introduced in chapter 10 section 8, which exempt *liability* according to section 2–7 from the Limitations act. The problem of whether the exception from statutory limitation also covers a monetary claim against other operators has been discussed in legal literature and case law. Nevertheless, it has not been thoroughly discussed in detail. Based on the identified problem, this thesis aims to investigate whether chapter 10 section 8 of the Environmental code is considered to cover a monetary claim or not according to legal literature and case law. The various interpretations that are identified is then to be analysed in order to identify which is the most reasonable according to the appropriate interpretation of the Limitations act and the Environmental Code. The aim of this thesis is achieved by using a “critical legal dogmatic method”.

The investigation undertaken in this thesis shows that after-treatment liability is needed in order to fulfil the Environmental Code's overall purpose of promoting sustainable development. Thus, a monetary claim can be said to constitute an action by civil law based on a liability by public law. Hence, there is a disagreement in legal literature and case law regarding how the cost for after-treatment liability should be shared between several operators according to chapter 10 sections 4 and 6. It also results in a disagreement regarding the scope of the exception from statutory limitation in chapter 10 section 8, since a monetary claim may be covered by both the Limitations act and the Environmental Code.

Three various interpretations of the scope of chapter 10 section 8 of the Environmental Code were identified: (1) that a monetary claim *always* falls within the scope, (2) that a monetary claim *does not* fall within the scope, and (3) that a monetary claim falls within the scope *only* when preceded by a demand from a supervisory authority.

Finally, I discuss which of the interpretations of chapter 10 section 8 of the Environmental Code seems to be most correct, based on the appropriate use of the Limitations act and the Environmental code.

In conclusion, some criticism can be directed towards all interpretations. Nevertheless, the first interpretation, which advocates that a monetary claim always falls within the scope of chapter 10 section 8, seems to be the most appropriate interpretation. In December 2020, while writing this thesis, the Supreme Court also gave a precedent in the matter, according to which the first interpretation now should be considered as law.

Sammanfattning

Föreningar av mark- och vattenområden, så kallade föreningsskador, medför i regel höga kostnader att avhjälpa. För att undvika att kostnaden belastar statsbudgeten har ett avhjälpandeansvar införts i 10 kap. miljöbalken, enligt vilket i första hand verksamhetsutövare har ett ansvar för utredning, efterbehandling och andra åtgärder som krävs för att avhjälpa en föreningsskada. Verksamhetsutövarbegreppet omfattar som huvudregel både nuvarande och tidigare verksamhetsutövare, vilket innebär att antalet ansvarsadressater kan bli omfattande. För att underlätta för tillsynsmyndigheterna infördes därför ett solidariskt ansvar för avhjälpande av föreningsskador i 10 kap. 6 § miljöbalken, med följderna att den som utfört avhjälpandeåtgärder får en *regressfordran* gentemot de övriga ansvariga verksamhetsutövarna. Ansvarsfördelningen för kostnadsansvaret mellan verksamhetsutövarna fastslås genom en *regresstalan* i mark- och miljödomstol.

I och med att föreningsskador riskerar att upptäckas först långt efter att dessa orsakats, infördes ett preskriptionsundantag i 10 kap. 8 § miljöbalken enligt vilket *ansvar* enligt 2–7 §§ miljöbalken är undantaget preskriptionslagen. Problematiken huruvida preskriptionsundantaget även omfattar en regressfordran har belysts i doktrin och rättspraxis, men inte behandlats utförligt. Uppsatsen syftar därför att utreda hur preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken har tolkats i rättspraxis och doktrin vad avser dess tillämplighet på regressfordringar enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Därefter analyseras de tolkningar som framkommit av utredningen för att identifiera vilken som förefaller rimligast utifrån en samlad bedömning av ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken. För att uppnå syftet används en kritisk inriktad rättsdogmatisk metod.

Av utredningen framgår att avhjälpandeansvaret är en kravregel i syfte att uppfylla miljöbalkens övergripande målregel i 1 kap. 1 § miljöbalken om att främja en hållbar utveckling. Således kan en regressfordran sägas utgöra en civilrättslig talan som grundar sig på ett offentligrättsligt ansvar. Detta har resulterat i en oenighet om hur ansvarsfördelningen mellan solidariskt ansvariga verksamhetsutövare ska ske enligt 10 kap. 6 § och om en regresstalan omfattas av 10 kap. 8 §.

Av rättspraxis och doktrin kan tre olika tolkningar av 10 kap. 8 § miljöbalkens omfattning utläsas: (1) att en regressfordran *alltid* omfattas av preskriptionsundantaget, (2) att en regressfordran *aldrig* omfattas av preskriptionsundantaget och (3) att ett *krav från det allmänna* är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget.

Avslutningsvis diskuteras de olika tolkningarnas förenlighet med ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken. Efter en samlad bedömning är min slutats att viss kritik går att rikta mot samtliga tolkningar, men att den första tolkningen – som förespråkar att en regressfordran alltid omfattas av preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken – är den mest ändamålsenliga. I slutskedet av arbetet med denna uppsats, i december 2020, har Högsta domstolen även meddelat prejudikat i frågan om att en regressfordran alltid omfattas av preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken, vilket således numera torde vara att anse gällande rätt.

Förord

Efter några oförlömliga år i Lund är det äntligen min tur att skriva dessa ord, vilket minst sagt känns fantastiskt men samtidigt sorgligt. Jag kommer säkerligen att längta tillbaka till studierna emellanåt, men har haft turen att ha delat upplevelserna med nya vänner för livet. Jag kan inte tacka er nog för allt vi har hunnit vara med om tillsammans under åren på juristprogrammet och vad vi tillsammans har att se fram emot i framtiden.

Tack Alex för att du lät din vän övertyga dig att börja på juristprogrammet så att vi fick chansen att träffas. Tack för ditt oändliga stöd och för att du sätter en guldkant på vardagen.

Tack till min familj för att ni tror på mig och därmed på många sätt gjort det möjligt för mig att befinna mig här idag.

Tack till alla fantastiska kollegor, mentorer och lärare som jag har fått äran att lära mig av under utbildningens gång.

Slutligen vill jag tacka min handledare Annika Nilsson, för att du trott på mig och mitt arbete samt gett mig värdefulla kommentarer.

Varje utgång är en ingång till någonting annat, så nu ser jag med spänning fram emot nästa kapitel i livet.

Ina Laurell

Ottsjö den 29 december 2020

Förkortningar

Etc.	Etcetera
Kallelselagen	Lag (1981:131) om kallelse på okända borgenärer
M.fl.	Med flera
Miljöansvarsdirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador
Miljöbalken	Miljöbalk (1998:808)
MÖD	Mark- och miljööverdomstolen
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Preskriptionslagen	Preskriptionslag (1981:130)
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Föroreningar av mark- och vattenområden, så kallade *föroreningsskador*, utgör ett omfattande miljöproblem som ofta härrör från en tid med mindre stränga miljökrav.¹ Ett ansvar för avhjälpande av föroreningsskador infördes därför i 10 kap. miljöbalk (1998:808) (miljöbalken) och förelägger i första hand verksamhetsutövare² och i andra hand fastighetsägare³ att vidta de undersökningar som krävs för att identifiera föroreningsskadan, inklusive att utföra eller bekosta den sanering av mark- eller vattenområdet som behövs för att avhjälpa skadan. Verksamhetsutövarbegreppet omfattar som huvudregel så väl nuvarande verksamhetsutövare som tidigare sådana. Antalet ansvarsadressater riskerar således att bli omfattande.

Avhjälpande av föroreningsskador medför som regel höga kostnader. I ett förslag till miljöansvarsdirektivet⁴ från år 2002 hänvisades till exempel till beräkningar från Europeiska miljöbyrån, enligt vilka kostnaderna för sanering i Sverige då bedömdes uppgå till 3,5 miljarder euro.⁵ Frågan om vem som ska bära ansvaret för avhjälpandekostnaderna får således stor praktisk betydelse. Ansvarsfördelningen tenderar emellertid att bli komplicerad när ett flertal verksamhetsutövare har bidragit till en och samma föroreningsskada,⁶ varför ansvaret gjordes solidariskt enligt 10 kap. 6 § miljöbalken. Genom det solidariska ansvaret står det som huvudregel

---

¹ Se Bengtsson (2018) s. 230.

² Se 10 kap. 2 § miljöbalken.

³ Se 10 kap. 3 § miljöbalken.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador.

⁵ Se förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador, KOM (2002) 17 slutlig; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 291 f.

⁶ Se till exempel RÅ 1996 ref. 57 – I bakgrunden till avgörandet som är det omdiskuterade så kallade *Klippan-målet*, hade flera verksamhetsutövare avlöst varandra med ett flerårigt utsläpp till en havsvik.

tillsynsmyndigheten fritt att välja vem av de solidariskt ansvariga de vill rikta kravet om avhjälpandeåtgärder mot. Den verksamhetsutövare som har valts ut för att utföra avhjälpandeåtgärderna får i sin tur en *regressfordran* gentemot de andra solidariskt ansvariga, som denne sedan kan återkräva genom en *regresstalan* i mark- och miljödomstol enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken.⁷

En fordran preskriberas som huvudregel efter tio år enligt preskriptionslag (1981:130) (preskriptionslagen).⁸ Det finns dock en bestämmelse i 10 kap. 8 § miljöbalken som undantar vissa av bestämmelserna i kapitlet från preskription. Det har sedan länge uttryckts en viss osäkerhet angående om bestämmelsen, som i framställningen kommer att kallas för *preskriptionsundantaget*, även omfattar en regressfordran som grundar sig på det solidariska ansvaret i 10 kap. 6 § andra stycket.⁹ Tolkningsproblematiken grundar sig i att bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken – likt majoriteten av miljörätten – faller inom den offentliga rätten,¹⁰ eftersom kapitlet reglerar styrmedel för att tillgodose allmänna intressen genom myndighetsutövning mot enskilda.¹¹ Preskription enligt preskriptionslagen berör däremot enskilda ekonomiska intressen, varför lagstiftningen faller inom den civilrättsliga rätten.¹² En regressfordran grundad på det solidariska ansvaret för avhjälpandekostnader enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken reglerar således den *civilrättsliga* relationen mellan flera ansvariga verksamhetsutövare, men grundar sig på ett *offentligrättsligt* ansvar. Därmed kan såväl offentligrättslig som civilrättslig lagstiftning tänkas inverka på bedömningen av en regressfordran, som inte tycks ha en naturlig plats i någon av de båda delarna av juridiken.¹³

---

⁷ Se 21 kap. 1 § första stycket sjunde punkten miljöbalken.

⁸ Se 1 och 2 § preskriptionslagen.

⁹ Jfr. Darpö (2001) s. 322; Jfr. Bengtsson (2001) s. 163.

¹⁰ Ett undantag är dock 32 kap. miljöbalken, som reglerar civilrättsliga intressen.

¹¹ Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 29; Jfr. Warnling-Nerep (2014) s. 39 f.

¹² Jfr. Warnling-Nerep (2014) s. 39.

¹³ Jfr. Warnling-Nerep (2014) s. 39 f.

Redan år 2001 konstaterade Darpö att preskriptionsundantagets tillämpning på regressfordringar är ”en fråga som har ägnats förvånansvärt liten uppmärksamhet, åtminstone i den svenska lagstiftningen och debatten”.¹⁴ Han behandlar emellertid inte frågan närmare utan förklarar att han fick nöja sig med att ”peka på problemet och väcka diskussionen”.¹⁵ Trots detta har frågan fortfarande endast behandlats flyktigt i doktrin och rättspraxis.¹⁶ Hösten 2019 aktualiserades dock frågan på nytt genom ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen.¹⁷ Högsta domstolen meddelade prövningstillstånd och domen kom i slutskedet av författandet av denna uppsats.¹⁸ Trots att problematiken således är välkänd har någon omfattande utredning inte företagits. Denna uppsats är därför avsedd att möta behovet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens övergripande syfte är att utreda hur preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken har tolkats vad avser dess tillämplighet på regressfordringar som grundas på det solidariska ansvaret för föroreningskador enligt 10 kap. 6 §. Såväl civilrättslig som offentligrättslig lagstiftning kan tänkas vara tillämplig, varför preskriptionsundantagets ändamål jämförs med ändamålet med preskription.

Ovanstående syfte konkretiseras genom följande två frågeställningar:

1. Hur har preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken tolkats i rättspraxis och doktrin vad avser dess tillämplighet på regressfordringar enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken?

---

¹⁴ Se Darpö (2001) s. 322.

¹⁵ Se Darpö (2001) s. 322 – Darpö valde att endast belysa problematiken som det faktum att en regresstalan är en civilrättslig tvist som grundar sig på ett offentligrättsligt ansvar genom att påpeka att det är ”en fråga som har ägnats förvånansvärt liten uppmärksamhet, åtminstone i den svenska lagstiftningen och debatten. [...] Här är emellertid inte den rätta platsen att fördjupa sig i denna fråga. Jag får nöja mig med att peka på problemet och väcka diskussionen”.

¹⁶ Se Bengtsson (2001) s. 163; Se Gregow (2020) s. 163.

¹⁷ Se Mark- och miljööverdomstolens dom meddelad den 9 oktober 2019 i mål nr M 12278-18.

¹⁸ Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19.

2. Vilken tolkning är rimligast utifrån en samlad bedömning av ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken?

1.3 Avgränsningar

Med hänsyn till uppsatsens omfattning måste vissa avgränsningar göras. Inledningsvis behandlar uppsatsen enbart svensk rätt, eftersom syftet avser bestämmelser som uppställer mer långtgående krav än vad som föreskrivs i EU-rätten. Framställningen fokuserar på regressfordringar mellan verksamhetsutövare och utelämnar därmed fastighetsägarnas subsidiära ansvar. Det solidariska ansvaret gäller endast mellan verksamhetsutövare enligt 10 kap. 6 § miljöbalken samt mellan fastighetsägare enligt 10 kap. 7 §. En regressfordran kan därmed inte uppstå mellan en verksamhetsutövare och en fastighetsägare, eftersom fastighetsägare endast har ett subsidiärt ansvar. Följaktligen aktualiseras avhjälpandeansvaret för fastighetsägare inte heller så ofta i praktiken,¹⁹ varför det inte behandlas i denna framställning mer än upplysningsvis.

Uppsatsen har vidare avgränsats till att behandla avhjälpandeansvaret för *föroreningskador*, vilket i sin tur innefattar tre avgränsningar. Först av allt kommer inte den bredare innebörden av avhjälpandeansvaret enligt 2 kap. 8 § miljöbalken att behandlas, eftersom denna bestämmelse gäller all slags reparativt ansvar inom miljöbalkens tillämpningsområde och därmed inte endast föroreningskador.²⁰ Bestämmelsen kommer således endast att beaktas utifrån dess förhållande till 10 kap. miljöbalken. För det andra kommer *allvarliga miljöskador* inte att behandlas.²¹ Allvarliga miljöskador utgör visserligen också föroreningskador, men innebär en mer betydande

---

¹⁹ Se till exempel MÖD 2014:14.

²⁰ Jfr. Darpö (2001) s. 72; Jfr. 7 kap. 7 § och 16 kap. 9 § miljöbalken; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 136.

²¹ Således kommer inte heller förordning (2007:667) om allvarliga miljöskador att behandlas.

risk för människors hälsa eller miljön än en föroreningskada.²² Tröskeln är med andra ord högre för att en allvarlig miljöskada ska anses ha uppstått jämfört med en föroreningskada.²³ Konsekvensen av att en föroreningskada även utgör en allvarlig miljöskada är endast att ytterligare krav ställs på avhjälpandeåtgärderna i en skärpande riktning.²⁴ Regleringen om allvarliga miljöskador saknar därmed betydelse för uppsatsens syfte. Det är dock värdefullt som läsare att ha i åtanke att det som skrivs i uppsatsen om en regressfordran om avhjälpandekostnader för föroreningskador troligen även är tillämpligt för allvarliga miljöskador, i och med att ett solidariskt ansvar också föreligger för dessa.²⁵ För det tredje kommer inte förvaringsfall att behandlas,²⁶ eftersom avhjälpandet av dessa har ett *preventivt* istället för *reparativt* syfte och därmed faller utanför 10 kap. miljöbalken.²⁷

Slutligen kommer endast syftet med preskription och preskriptionstiden för regressfordringar enligt preskriptionslagen att utredas i syfte att besvara framställningens frågeställningar. Möjligheten att eventuellt vidta preskriptionsavbrott med mera behandlas således inte i framställningen.

1.4 Metod, material och perspektiv

För att uppnå syftet med framställningen kommer en *kritisk rättsdogmatisk metod* att tillämpas i syfte att identifiera och analysera de olika tolkningarna av preskriptionsundantagets omfattning.²⁸ Således avser uppsatsen att inte

---

²² Se 10 kap. 1 § andra stycket miljöbalken – En allvarlig miljöskada definieras som en förorening av mark som utgör en *betydande* risk för människans hälsa, *betydande* negativ effekt på kvaliteten på vattenmiljö eller i en *betydande* omfattning skadar eller försvårar bevarandet av en djur- eller växtart eller livsmiljön för en sådan art.

²³ Se prop. 2006/07:95 s. 126.

²⁴ Jämför 10 kap. 5 § med ansvaret för föroreningskador i 10 kap. 4 § miljöbalken. Till exempel får bestämmelserna i 10 kap. 4 § enligt dess tredje stycke inte tillämpas på ett sätt som gör att ansvarets omfattning blir mindre än vad som följer av 10 kap. 5 § miljöbalken.

²⁵ Se 10 kap. 6 § miljöbalken.

²⁶ Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 296.

²⁷ Se MÖD 2009:31.

²⁸ Se till exempel Kleineman (2018), s. 35 f. och 40; Jfr. Jareborg (2004) s. 4; Jfr. Sandgren (2005) s. 655.

enbart påvisa rättsläget enligt den traditionella bemärkelsen,²⁹ utan även kritisera det som har framkommit genom att föra ändamålsargument i syfte att undersöka om rättsläget är otillfredsställande och på ett eller annat sätt bör ändras.³⁰ Uppsatsen kommer därmed att utgå ett domarperspektiv, likt den rättsdogmatiska metoden normalt brukar utgå från,³¹ med skillnaden att jag skriver abstrakt och allmänt medan domstolarna avgör konkreta tvister.³²

För att fastställa ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken beaktas Per Olof Ekelöfs teleologiska metod, eftersom den blivit tongivande i Sverige.³³ Metoden innebär att omfattningen och ordalydelsen av bestämmelsen studeras, för att sedan undersöka vilka effekter tillämpningen kan antas leda till i samhället. Av intresse är dock endast de effekter som står i överensstämmelse med de värderingar som är förankrade i rättssystemet i övrigt.³⁴

Miljörätten är ett komplext rättsområde med regler som riskerar att ha ett vagt innehåll och överlappa med andra rättsområden. Det öppnar upp för oenigheter om hur bestämmelserna ska tolkas, vilket resulterar i intressekonflikter.³⁵ Med detta i beaktande avser uppsatsen att studera hur preskriptionsundantagets omfattning har tolkats i doktrin och rättspraxis mot bakgrund av lagtextens ordalydelse och förarbetena. Det är även av vikt att beakta eventuella intressekonflikter mellan det civilrättsliga intresset av preskription respektive det offentlighetsrättsliga intresset av ett preskriptionsundantag. En löpande analys kommer därför att föras genomgående i uppsatsen. Jag kommer därmed att tillföra egna kommentarer, tolkningar och synpunkter genom hela framställningen i syfte att dra egna slutsatser utifrån eventuella oenigheter i rättskällorna, som

---

²⁹ Se Kleineman (2018) s. 24 och 36.

³⁰ Se Kleineman (2018) s. 36 och 40 f.

³¹ Se Wahlgren (2002) s. 297 – Ett domarperspektiv förklaras som tillhandahållande av kunskap om gällande rätt; Jfr. Olsen (2004) s. 107 och 113; Jfr. Hellner (2001) s. 22.

³² Jfr. Hellner (2001) s. 22.

³³ Se Lehrberg (2017) s. 266–273.

³⁴ Se Lehrberg (2017) s. 266 f.

³⁵ Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 31 f. och 386; Jfr. Bengtsson (2001) s. 17 f.

grundas på rättskällevärdet. Genom att tillämpa en löpande analys är min förhoppning att undvika onödiga upprepningar och underlätta för läsaren att följa med i resonemangen.

De allmänna rättskällorna som kommer att studeras är lag, rättspraxis, förarbeten och juridisk doktrin.³⁶ Rättskällornas inbördes hierarki avgörs av den så kallade rättskällevärdet, som är en del av den rättsdogmatiska metoden.³⁷ Enligt rättskällevärdet har lagar och rättspraxis från prejudikatinstanserna formell auktoritet. Förarbeten i form av propositionsuttalanden har en stark ställning,³⁸ men tenderar att succesivt förlora betydelse med tiden och när nya prejudikat tillkommer.³⁹ Kleineman har argumenterat för att doktrin endast har en förmåga att övertyga genom kraften i de argument som framförs.⁴⁰ Lehrberg anser att doktrin snarare bör ses som ett bidrag till den juridiska diskussionen än en rättskälla i vanlig bemärkelse, men att det i sig inte bör föranleda en underskattning av dess betydelse.⁴¹ Jag delar Lehrberg och Kleinemans åsikt och anser att doktrin i egenskap av kompletterande källa kan utgöra en viktig beståndsdel för att utröna gällande rätt samt för att kritiskt studera densamma, men att doktrinen tyngd måste utvärderas utifrån styrkan i argumenten som förs däri.

Bland annat anges *åldern* på doktrinen kunna avgöra dess betydelse.⁴² Å ena sidan tar det tid för en doktrin att hinna bli läst av så många att den på allvar kan sätta sin prägel på juristernas tänkande, å andra sidan riskerar den att bli inaktuell. Även äldre doktrin bedöms dock ha ett värde för denna uppsats, eftersom rättsläget inte har ändrats genom preskriptionslagstiftningen från år 1981 eller genom lagändringen i 10 kap. miljöbalken år 2007.⁴³ Vad avser

---

³⁶ Se Kleineman (2018) s. 21 ff.; Se Lehrberg (2017) s. 108 och 112; Jfr. Jareborg (2004) s. 4 och 8; Jfr. Olsen (2004) s. 111 och 122.

³⁷ Se Kleineman (2018) s. 28 f.

³⁸ Kleineman (2018) s. 28.

³⁹ Se Warnling-Nerep (2014) s. 31.

⁴⁰ Se Kleineman (2018) s. 28.

⁴¹ Se Lehrberg (2017) s. 209.

⁴² Se Lehrberg (2017) s. 209.

⁴³ Se prop. 2006/07:95 s. 89.

den del av uppsatsen vari utredningen om preskription företas, kommer störst vikt att läggas vid Gregow och Lindskogs verk eftersom dessa är utgivna på senare tid och då författarna tillerkänns en omfattande auktoritet inom ämnet.⁴⁴

Eftersom uppsatsens syfte endast har behandlats sparsamt i doktrin och rättspraxis är det motiverat att söka tolkningsstöd även utanför de traditionella rättskällorna. Därför har även Naturvårdsverkets rapporter studerats. Naturvårdsverket är en förvaltningsmyndighet på miljöområdet och har således en central roll i miljöarbetet med syftet att vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken.⁴⁵ De ska bland annat särskilt ansvara för vägledning om miljöbalkens tillämpning för tillsynsmyndigheterna.⁴⁶ Således har Naturvårdsverkets rapporter en betydande roll i att utröna gällande rätt och klargöra tillämpningssvårigheter. Rapporterna ges dessutom stor praktisk betydelse då de utgör ett tolkningsstöd för både statliga och privata aktörer.⁴⁷

Som rättspraxis har främst avgöranden från Högsta domstolen och Mark- och miljööverdomstolen beaktats i uppsatsen. Det bör noteras att Mark- och miljööverdomstolen visserligen inte är sista instans när mark- och miljödomstol prövar som första instans,⁴⁸ vilket till exempel är fallet vid en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken.⁴⁹ Trots det sagda har Högsta domstolen gett uttryck för att praxisbildning är viktig för miljöbalken i syfte att komplettera dess bestämmelser. Således har Mark- och miljööverdomstolen ett betydande ansvar för prejudikatbildningen inom miljörättens område, även när de inte utgör sista instans.⁵⁰ Jag anser därför att Mark- och miljööverdomstolens avgöranden är av vikt att beakta i uppsatsen, men de kommer att tillämpas med viss försiktighet avseende

---

⁴⁴ Se Gregow (2020); Se Lindskog (2017).

⁴⁵ Se 1 § förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

⁴⁶ Se 2 § förordning med instruktion för Naturvårdsverket.

⁴⁷ Jfr. Ramberg m.fl. (2018) s. 70 f.

⁴⁸ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 385.

⁴⁹ Se 21 kap. 1 § första stycket sjunde punkten miljöbalken.

⁵⁰ Se NJA 2011 s. 782; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s 386.

prejudikatvärdet. Ett avgörande från mark- och miljödomstolen har också studerats i syfte att visa hur preskriptionsundantaget tolkats och tillämpats i lägre instans.

Det bör slutligen uppmärksammas att Högsta domstolen den 15 december 2020, meddelade en dom som berör tolkningen av preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken. Domskälens bekräftar i stort mina egna slutsatser, varför det inte har funnits skäl att rikta kritik mot avgörandet i någon större utsträckning. I uppsatsen hänvisar jag dock till och diskuterar domen i de delar där jag anser att den tillför rättsläget något nytt.⁵¹

1.5 Disposition

Framställningen består av sex kapitel. Efter detta inledande kapitel följer *kapitel två*, som innehåller en redogörelse för de övergripande målen med, samt de rättsliga grunderna för, att ålägga en verksamhetsutövare ett avhjälpandeansvar för föroreningsskador. Syftet är att ge läsaren en ökad förståelse för det allmänna intresset bakom de relevanta bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken, vilket i sin tur skapar en bättre förståelse för de tolkningsresonemang som förs i resterande framställning.

I *kapitel tre* presenteras en utredning om innebörden och syftet med ett solidariskt ansvar för avhjälpandeansvaret samt en sammanfattning om hur ansvarsfördelningen görs genom en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Kapitlet belyser ytterligare en tolkningsproblematik vilket är ett resultat av att en regressfordran utgör en civilrättslig talan som grundar sig på ett offentligrättsligt ansvar. Tolkningsproblematiken behandlas inte i detalj eftersom det faller utanför uppsatsens syfte, men behandlas i den mån det bidrar till förståelsen för tolkningsproblematiken avseende även preskriptionsundantagets omfattning.

---

⁵¹ Domen kommenteras bland annat i avsnitt 5.2.1.

Därefter övergår uppsatsen i *kapitel fyra* till att behandla det civilrättsliga intresset av preskription enligt preskriptionslagen och det offentlighetsrättsliga intresset av ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken. Genom att behandla syftena och rättsföljderna av dessa möjliggörs en diskussion om deras respektive ändamål i den avslutande diskussionen i syfte att besvara uppsatsens andra frågeställning.

I *kapitel fem* utreds preskriptionsundantagets ordalydelse följt av de olika tolkningar som gjorts i rättspraxis och doktrin i syfte att utreda uppsatsens första frågeställning. Eventuell kritik riktas mot respektive tolkning utifrån den rättsliga kontexten och bestämmelsens ordalydelse.

Slutligen sammanfattas svaret på den första frågeställningen i *kapitel sex*, följt av en analys om ändamålsenlighet i syfte att ge svar på den andra frågeställningen. Kapitlet utgör således en fördjupande diskussion. Det bör emellertid påminnas om att uppsatsen innehåller en löpande analys, varför analysen inte enbart är reserverad för kapitel sex. I avsnitt 6.4 finns en sammanfattande slutsats.

2 Ansvar för avhjälpande av föroreningssskador

Det solidariska ansvaret i 10 kap. 6 § grundar sig på ett ansvar för avhjälpande, ett så kallat *avhjälpandeansvar*, för föroreningssskador. Detta kapitel avser därför att ge en inledande introduktion till miljörätten som rättsområde och syftet med ett avhjälpandeansvar (avsnitt 2.1), följt av en utläggning om vem som omfattas (avsnitt 2.2) och de rättsliga grunderna för ett avhjälpandeansvar (avsnitt 2.3). Slutligen utreds hur avhjälpandeansvaret kan göras gällande mot en verksamhetsutövare (avsnitt 2.4).

2.1 Miljörättsliga utgångspunkter och syftet med ett avhjälpandeansvar

Miljöbalken innehåller ett flertal målregler som anger den politiska ambitionen och inriktningen i lagen. Dessa är allmänt hållna och saknar en direkt adressat. Således är domstolar och myndigheter försiktiga med att tillmäta målreglerna en avgörande betydelse vid rättstillämpningen.⁵² Reglerna innehåller däremot grundläggande kriterier som är till hjälp vid tolkningen av andra regler i lagstiftningen.⁵³ Ett exempel är att miljöbalkens övergripande målregel i 1 kap. 1 § miljöbalken har använts i rättspraxis för att tolka miljöbalkens övriga bestämmelser när dessa lämnar ett tolkningsutrymme.⁵⁴ Den övergripande målregeln kommer därför att behandlas närmare i detta avsnitt för att sedan beaktas löpande i framställningen.

---

⁵² Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 40.

⁵³ Se prop. 1997/98:45 del 2 s. 8.; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 40.

⁵⁴ Jfr. MÖD 2006:53 – I avgörandet avslog Mark- och miljööverdomstolen en ansökan om tillstånd till en enskild avloppsanläggning, eftersom domstolen inte ansåg att ett tillstånd var förenligt med en hållbar utveckling enligt 1 kap. 1 § miljöbalken. Det bör dock noteras att det i stort saknas avgöranden från Högsta domstolen där målregeln ges betydelse.

Miljöbalkens övergripande målregel i 1 kap. 1 § miljöbalken anger det allmänna intresset av att främja en hållbar utveckling,⁵⁵ vilket innebär att ”nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö”.⁵⁶ Målsättningen ger således uttryck för *principen om en hållbar utveckling*,⁵⁷ vilken kräver ett långsiktigt miljötänkande.⁵⁸ För att precisera den övergripande målregeln i 1 kap. 1 § miljöbalken infördes fem delmål i paragrafens andra stycke.⁵⁹ Av dessa är det främst den första punkten som får betydelse vid tolkningen av 10 kap. miljöbalken i och med att denna stadgar att miljöbalken ska tillämpas så att ”människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan”.⁶⁰

För att uppnå den övergripande målregeln i 1 kap. 1 § miljöbalken krävs även regler som formulerar de egentliga miljökraven. Michanek och Zetterberg kallar dessa för ”kravregler”.⁶¹ De tenderar att vara allmänt hållna och innebär generellt att ett miljöintresse ska vägas mot andra intressen.⁶² Ett exempel på en kravregel är den så kallade avhjälpanderegeln i 2 kap. 8 § miljöbalken, enligt vilken alla som bedriver eller har bedrivit en

---

⁵⁵ Målet om att främja en hållbar utveckling återfinns också i 1 kap. 2 § tredje stycket regeringsformen (1974:152).

⁵⁶ Se 1 kap. 1 § miljöbalken; Jfr. prop. 1997/98:45 del 1 s. 162.

⁵⁷ Principen om en hållbar utveckling antogs i en global miljökonferens år 1992, se 1992 års Riodeklarationen om miljö och utveckling, UN Doc., A/Conf.151/5/Rev 1, 13 juni 1992; Se rskr. 1992/93:13; Jfr. artikel 3 i EUF – Hållbar utveckling är även ett mål för EU.

⁵⁸ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 34.

⁵⁹ Se prop. 1997/98:45 del 2 s. 7 – Dessa fem punkter i andra stycket är inte en uttömmande beskrivning av vad som krävs för att uppnå en hållbar utveckling; Jfr. prop. 1997/98:45 del 2 s. 8 och del 1 s. 166 f. – Propositionen hänvisar till exempel de nationella miljömål som riksdagen antar. Sådana miljömål antogs i särskilda beslut år 1999 och 2005. I dagsläget har vi därmed även 16 miljö kvalitetsmål som anger det tillstånd för den svenska miljön som miljöarbetet ska sikta mot. Dessa är emellertid inte reglerade i lag och alltså inte rättsligt bindande, varför de inte behandlas djupare i denna framställning. Vid intresse kan det läsas vidare om dessa i prop. 1997/98:145, s. 41 och SOU 2000:52.

⁶⁰ Se 1 kap. 1 § andra stycket första punkten miljöbalken.

⁶¹ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 41. – I miljöbalken används istället uttrycket ”hänsynsregler” och ”tillåtlighetsregler”. Dessa ges emellertid ofta en mer begränsad omfattning, varför jag kommer att använda Michanek och Zetterbergs begrepp om kravregler.

⁶² Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 41 – Ibland vägs miljöintresset även mot andra motstående miljöintressen.

verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvarar för dessa till dess att skadan eller olägenheten har avhjälpats. Avhjälpanderegeln ger därmed uttryck för *principen om att förorenaren ska betala*,⁶³ vilket innebär att den som ska bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan förorena miljön är skyldig att vidta försiktighetsmått för att hindra eller åtminstone motverka miljöriskerna. Förorenaren måste själv stå för kostnaderna för att detta grundläggande preventiva miljökrav ska uppfyllas, däribland även vid reparativa miljökrav såsom avhjälpande av ett föroreningsskada.⁶⁴ Principen beaktades av regeringen vid införandet av ett avhjälpandeansvar i 10 kap. miljöbalken,⁶⁵ men är emellertid inte särskilt väl definierad eller avgränsad.⁶⁶ Enligt Darpö ger den endast ett klart besked om vilka som *inte* ska betala, nämligen skattebetalarna.⁶⁷

Avhjälpanderegeln i 2 kap. 8 § miljöbalken hänvisar till 10 kap., där den närmare regleringen om ansvar för avhjälpande av föroreningsskador finns. I 10 kap. återfinns de offentligrättsliga reglerna om ansvar för avhjälpande av föroreningsskador, vilka föreskriver det ansvar som ansvarsadressaten har *gentemot det allmänna* för avhjälpandet av föroreningsskador.⁶⁸ Således syftar avhjälpandeansvaret i 10 kap. till att skapa garantier för att förorenade mark- och vattenområden blir föremål för avhjälpandeåtgärder utan att det belastar statsbudgeten.⁶⁹

---

⁶³ På engelska: "Polluter pays principle"; Principen om att förorenaren ska betala tillämpas i de flesta stater och är en del av internationella konventioner, till exempel anges den i artikel 16 Riodeklaration om miljö och utveckling som utvecklades under den stora miljökonferensen i Rio de Janeiro 1992. Principen styr vidare EU:s miljöpolitik och finns återgiven i primärrätten som utgör grunden för all EU-verksamhet, se artikel 191.2 FEUF.

⁶⁴ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 35.

⁶⁵ Se Prop. 1997/98:45 del 1 s. 234 f. och 359.

⁶⁶ Darpö (2001) s. 40.

⁶⁷ Darpö (2001) s. 41.

⁶⁸ Se Bengtsson (2018) s. 230 ff. – Ansvaret är av offentligrättsligt slag och inte skadeståndsrättsligt; Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 1 § MB.

⁶⁹ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 359.

2.2 Verksamhetsutövarens ansvar

I enlighet med principen om att förorenaren ska betala faller ansvaret för avhjälpande primärt på *verksamhetsutövaren*,⁷⁰ följt av ett subsidiärt ansvar för fastighetsägaren.⁷¹ Det innebär att en fastighetsägare inte kan åläggas ett ansvar när en ansvarsutredning indikerar att det inte kan uteslutas att det finns någon som skulle kunna anses vara verksamhetsutövare.⁷² Om det inte heller finns någon fastighetsägare som kan göras ansvarig blir det slutligen staten eller kommunen som får bekosta avhjälpandet med skattemedel.⁷³ Verksamhetsutövares ansvar för avhjälpande specificeras i 10 kap. 2 § miljöbalken:

”Den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till en föroreningsskada eller allvarlig miljöskada (verksamhetsutövaren) är ansvarig för det avhjälpande som skall ske enligt bestämmelserna i detta kapitel.”

En *verksamhetsutövare* definieras enligt paragrafen som den som *bedrivit* eller *har bedrivit* en *verksamhet* eller *vidtagit en åtgärd* som bidragit till en miljöskada. Således omfattar begreppet – och därmed avhjälpandeansvaret – alla som är eller har varit verksamhetsutövare. Det bör dock noteras att det görs en begränsning i 8 § lag (1998:811) om införande av miljöbalken, enligt vilken avhjälpandeansvar endast kan göras gällande mot verksamheter vars faktiska drift har pågått efter den 30 juni 1969.

Vad som skiljer en verksamhet från en åtgärd förtydligas inte i lagtexten, men anges i propositionen vara att en åtgärd är av momentan art.⁷⁴ Till exempel har läckage från en lastbil som ett konkursbo hade rådighet över

---

⁷⁰ Se 10 kap. 2 § miljöbalken; Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 359 f.; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 292.

⁷¹ Se 10 kap. 3 § miljöbalken.

⁷² Jfr. MÖD 2011:1.

⁷³ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 292.

⁷⁴ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 205.

ansetts utgöra en åtgärd som omfattas av 10 kap. 2 § miljöbalken.⁷⁵ Det finns inte heller något krav på att verksamheten ska vara avslutad för att ett krav på avhjälpande ska kunna framställas. Följaktligen omfattas även pågående verksamheter i den mån det kan konstateras att verksamheten har förorsakat en föroreningsskada.⁷⁶ Avhjälpandeansvaret är inte heller begränsat till själva verksamhetsområdet, utan gäller oavsett fastighetsgränser och oavsett var verksamheten har bedrivits.⁷⁷

Begreppet *verksamhetsutövare* återfinns i ett flertal andra bestämmelser i miljöbalken, men saknar en entydig definition.⁷⁸ Avsaknaden av en enhetlig definition av begreppet diskuterades i samband med genomförandet av miljöansvarsdirektivet år 2007. Slutsatsen blev emellertid att det överlämnas ”till rättstillämpningen att avgöra vilka som omfattas av definitionen”.⁷⁹ I propositionen påpekades dock att det avgörande för vem som omfattas av verksamhetsutövarbegreppet generellt sett är ”vem som faktiskt och rättsligt har möjlighet att ingripa”.⁸⁰ Exempel på vilka som kan omfattas av begreppet får således utläsas från rättspraxis.⁸¹ Framförallt ett avgörande är av särskild vikt för framställningen:

I NJA 2012 s. 125 klagjorde Mark- och miljööverdomstolen att en exploatör som genom arbete på eller i förorenad mark – och som riskerar att påverka föroreningen – ska vara att se som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade att exploatören genom sin sanering av fastigheten hade bedrivit en verksamhet som påverkat

---

⁷⁵ Se MÖD 2002:16.

⁷⁶ Se Naturvårdsverkets rapport 5242 s. 23; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 292.

⁷⁷ Jfr. Darpö (2001) s. 78 f.

⁷⁸ Se till exempel 5 kap. 7 § och 9 kap. 6 a § miljöbalken.

⁷⁹ Se prop. 2006/07:95 s. 127.

⁸⁰ Se prop. 2006/07:95 s. 127; Jfr. MÖD 2005:64.

⁸¹ Jfr. MÖD 2013:28 – Ett moderbolag bedömdes ha ansvar för ett dotterbolags avhjälpandeansvar, eftersom moderbolaget hade haft ett så pass stort inflytande på dotterbolaget att denne hade kunnat påverka hur verksamheten bedrivits och även haft en rättslig och faktisk möjlighet att ingripa. Således var även moderbolaget att anse som en verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken; Jfr. Mark- och Miljööverdomstolens dom meddelad den 9 november 2019 i mål nr M 3940-16 – Mark- och miljööverdomstolen fann att ett oljebolag som levererat drivmedel till en bensinstation kunde betraktas som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken, eftersom denne haft ett långtgående inflytande över verksamheten.

föreningen och därmed var att bedöma som verksamhetsutövare. Således var parterna solidariskt ansvariga. Avgörandet klargör därmed att avhjälpandeansvaret inte bara omfattar den som bidragit till skadan, utan även den som vidtagit en enstaka åtgärd som påverkat föreningen.

Sammanfattningsvis får förhållandena i det enskilda fallet stor betydelse vid bedömningen av vem som är att anse som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken.⁸² Verksamhetsutövarbegreppet, och därmed vilka som kan ha ett solidariskt ansvar för avhjälpande av föroreningsskador, är brett. Det står även klart att den som tidigare förorenat omgivningen, men sedan överlätit verksamheten till annan, i princip inte blir av med miljöskulden utan kan fortfarande åläggas ett avhjälpandeansvar.⁸³

2.3 De rättsliga grunderna för avhjälpande av föroreningsskador

2.3.1 Innebörden av ett avhjälpandeansvar

Begreppet *avhjälpande* används i lagstiftningen för att beskriva vilka åtgärder som ska vidtas med anledning av en föroreningsskada enligt 10 kap. miljöbalken och omfattar utredning, efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en miljöskada.⁸⁴ Avhjälpande benämndes tidigare som *efterbehandling* i lagtexten och rättspraxis, men ändrades år 2007 för att anpassa reglerna i 10 kap. till miljöansvarsdirektivet.⁸⁵ I denna framställning används genomgående den numera gällande termen avhjälpande.⁸⁶

---

⁸² Jfr. MÖD 2005:64 – Mark- och miljööverdomstolen ger uttryck för att verksamhetsutövarbegreppet ”är problematiskt och förhållandena i det enskilda fallet är av stor betydelse”.

⁸³ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 292.

⁸⁴ Se 10 kap. 1 § tredje stycket miljöbalken; Se prop. 2006/07:95 s. 126.

⁸⁵ Se prop. 2006/07:95 s. 126 – Enligt förarbetet beskriver terminologin bättre de reparativa och kompenserande åtgärder som kan komma i fråga för andra miljöskador än markföroreningar.

⁸⁶ Termen efterbehandling har även bytts ut vid referat och citat från rättspraxis och doktrin som publicerats innan lagändringen, i syfte att underlätta förståelsen för läsaren.

Vad som avses med ett ansvar för avhjälpande, även kallat avhjälpandeansvaret,⁸⁷ definieras i 10 kap. 4 § första stycket miljöbalken:

”Den som är ansvarig för att avhjälpa en föroreningskada skall i skäligen omfattning *utföra* eller *bekosta* [min kursivering] det avhjälpande som på grund av föroreningen behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön.”

Utifrån lagtextens ordalydelse framgår att avhjälpandeansvaret innefattar såväl ett ansvar för att utföra *avhjälpandeåtgärder* som ett *kostnadsansvar*⁸⁸ för dessa åtgärder. I framställningen används de två termerna för att särskilja när en verksamhetsutövare själv vidtar åtgärder för att avhjälpa föroreningskadan, respektive åläggs att bekosta avhjälpandet för det fall att någon annan har utfört det.⁸⁹

Av 10 kap. 2 och 4 § framgår också de två rekvisit som ska vara uppfyllda för att ett avhjälpandeansvar ska inträda, nämligen (1) att det föreligger en föroreningskada och (2) att denna gör att ett avhjälpande behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. Först när dessa två kumulativa rekvisit är uppfyllda inträder rättsföljden, med andra ord avhjälpandeansvaret.

2.3.2 Föroreningskada

Det första rekvisitet är att det ska föreligga en föroreningskada, varför innebörden av begreppet behöver utredas närmare. En *föroreningskada* är enligt lagstiftningens ordalydelse en miljöskada som genom *förorening* av

---

⁸⁷ Termerna *ansvar för avhjälpande* och *avhjälpandeansvar* kommer att användas skiftande i uppsatsen för variation, men har således samma innebörd.

⁸⁸ Med begreppet *kostnadsansvar* avses i uppsatsen endast det ansvar som ansvarsadressaterna har för att bekosta avhjälpande av föroreningskador enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Således åsyftas till exempel inte det kostnadsansvar som föreligger när åtgärder medför en värdeökning eller annan nytta för fastighetsägaren enligt 10 kap. 9 och 10 § miljöbalken.

⁸⁹ Se 10 kap. 6 § miljöbalken; Jfr. 10 kap. 16 § första stycket tredje meningen miljöbalken, enligt vilken en tillsynsmyndighet även kan utföra nödvändig utredning på en ansvarsadressats bekostnad.

ett mark- eller vattenområde, grundvatten, en byggnad eller en anläggning kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.⁹⁰ Vad som utgör en förorening framgår inte av lagtextens ordalydelse, eftersom det inte ansågs eftersträvansvärt att begränsa vilka slags utsläpp som kan orsaka en föroreningsskada.⁹¹ En förorening definieras i en av Naturvårdsverkets rapporter som när ett ämne genom mänsklig aktivitet tillförs ett område så att föroreningshalterna är högre än bakgrundshalten.⁹²

Sammantaget kan definitionen av en föroreningsskada därmed sägas innebära att bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken är tillämpliga då ett ämne som härrör från mänsklig aktivitet förekommer i byggnader, anläggningar, fast mark, yt- och grundvatten samt sediment, i en halt som överskrider bakgrundshalten.

2.3.3 Risk för människors hälsa eller miljön

Det andra rekvisitet är att föroreningsskadan gör att ett avhjälpande behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. En föroreningsskada måste således ha konstaterats, men det räcker emellertid med att det finns en *risk* för att den kan leda till en skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön.⁹³ När en risk kan anses föreligga är emellertid en bedömningsfråga, varför frågan om vem som bär bevisbördan får betydelse.

Det råder oenighet om huruvida det är tillsynsmyndigheten eller verksamhetsutövaren som bär bevisbördan.⁹⁴ Däremot syftar

---

⁹⁰ Se 10 kap. 1 § 1 första stycket miljöbalken; Jfr. prop. 2006/07:95 s. 126 – det beaktas om en förorening kan ge upphov till skada på till exempel den biologiska mångfalden av djur, växtarter och livsmiljöer.

⁹¹ Se prop. 2006/07:95 s. 125; Jfr. prop. 1997/98:45 del 2 s. 118 – Exempel på föroreningar angavs vara tungmetaller och andra metaller, lösningsmedel, olja, bensin, förorenade fibersediment och så vidare; Jfr. MÖD 2013:36.

⁹² Se Naturvårdsverkets rapport 5978 s. 111; Se Naturvårdsverkets rapport 5977 s. 10 och s. 15 – Bakgrundshalt definieras som summan av naturlig halt och antropogent diffust tillskott.

⁹³ Se Darpö (2001) s. 78; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 290.

⁹⁴ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 4 § miljöbalken.

framställningen till att behandla möjligheten att föra en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken, vilket är en civilrättslig talan mellan två enskilda. För dessa har fastslagits att det är den som hävdar att en föroreningskada föreligger, och att denna utgör en risk, som bär bevisbördan för att så är fallet. Med andra ord åligger bevisbördan den kärende.⁹⁵

Frågan kvarstår om vilken bevisning som krävs för att bevisbördan ska anses fullgjord, det vill säga då beviskravet är uppfyllt.⁹⁶ Att konstatera en föroreningskada görs relativt enkelt genom provtagningar som kan visa att föroreningshalterna är högre än bakgrundshalten.⁹⁷ Var gränsen går för att bevisa att en *risk* föreligger är dock inte lika självklart.

Den rådande uppfattningen tycks vara att det räcker med att visa att en risk för skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön inte kan uteslutas.⁹⁸ Det kan påvisas genom att till exempel hänvisa till den allmänna erfarenheten av sådana föroreningars spridning och de speciella förutsättningarna för detta i området.⁹⁹ Även rättspraxis tycks resonera i dessa banor:

I MÖD 2010:17 fann Mark- och miljööverdomstolen att en studie enligt MIFO fas 1, stödd av ett fåtal jordanalyser, var att anse som tillräckligt för att visa att en förorening med en risk för människors hälsa eller miljö förelåg. Verksamhetsutövaren kunde därmed åläggas ett krav på att vidta utredningsåtgärder enligt 10 kap. miljöbalken från tillsynsmyndighet.

Således har MIFO-modellen¹⁰⁰ tillsammans med ett fåtal jordanalyser ansetts tillräckligt för att en tillsynsmyndighet skulle få utkräva avhjälpandeansvar från en verksamhetsutövare enligt 10 kap. miljöbalken.

---

⁹⁵ Se MÖD 2012:59.

⁹⁶ Se Nordh (2012) s. 783.

⁹⁷ Se Naturvårdsverkets rapport 5978 s. 111; Se Naturvårdsverkets rapport 5977 s. 10.

⁹⁸ Se Naturvårdsverkets rapport 6501 s. 41 f.

⁹⁹ Se Darpö (2001) s. 78 – Som exempel på speciella förutsättningar ges geologi och grundvattenströmmar, samt den naturvetenskapliga forskningen om riskerna med exponering av de aktuella föroreningarna.

¹⁰⁰ Se Naturvårdsverkets rapport 4918 s. 59 – MIFO är förkortning för ”Metodik för Inventering av Förorenade Områden”.

MIFO-modellen är ett inventeringsförfarande som är uppdelat i två faser. Fas 1, som var aktuellt i avgörandet, görs av länsstyrelsen och är en riskklassning som görs *utan* provtagning och därmed *utan* faktiska bevis för att föroreningar finns på platsen. Bedömningen baseras istället på fakta insamlade om branschen, till vilken verksamheten tillhör, i stort samt på fakta som kommit fram på den specifika platsen.¹⁰¹ Syftet är att upptäcka angelägna objekt som misstänks vara förorenade för att sedan i fas 2 genomföra undersökningar, vilka medför en större kostnad.¹⁰²

En risk för skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön kan således styrkas genom exempelvis en hänvisning till utförd MIFO fas 1 undersökning av länsstyrelsen. MÖD 2010:17 avsåg visserligen beviskravet för en tillsynsmyndighets för att utkräva avhjälpandeåtgärder, men någon skillnad torde inte kunna göras för en regresstalan, där en verksamhetsutövare som kårande, eftersom Högsta domstolen uttryckt att ”[r]egresskraven är en följd av det solidariska ansvaret gentemot det allmänna och kan inte ses skilt från det ansvaret”.¹⁰³

2.4 Ett utlösande av avhjälpandeansvaret

Efter att ha utrett vem som omfattas av och de rättsliga grunderna för avhjälpandeansvaret, kvarstår emellertid frågan om hur det kan göras gällande, vilket i uppsatsen kommer att benämnas som ett *utlösande* av avhjälpandeansvaret.

I praktiken tenderar avhjälpandeåtgärder att utlösas på initiativ av en tillsynsmyndighet, genom att dessa till exempel riktar ett föreläggande med

---

¹⁰¹ Se Naturvårdsverkets rapport 4918 s. 48 och 62 f. – Riskklassningen görs sedan utifrån en samlad bedömning av de risker för människa och miljö som det aktuella objektet medför i dag och i framtiden, vilket görs genom att väga samman föroreningarnas farlighet, föroreningsnivån, spridningsförutsättningar samt känsligheten och skyddsvärdet för objektet.

¹⁰² Jfr. Naturvårdsverkets rapport 4918 s. 59.

¹⁰³ NJA 2012 s. 125 – Uttalandet avsåg visserligen verksamhetsutövarbegreppet, men torde ändå kunna få en viss vägledande betydelse för synen på en regressfordran som grundar sig i avhjälpandeansvaret.

stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken, alternativt framställer ett krav i samband med tillståndsprövningar.¹⁰⁴ En fråga som uppstår är emellertid om ett krav från en tillsynsmyndighet utgör en *förutsättning* för ett utlösande av avhjälpandeansvaret, eller om avhjälpandeansvaret utlöses redan genom ett uppfyllande av de två kumulativa rekvisiten som redovisades i avsnitt 2.3.1. Det sistnämnda hade inneburit att avhjälpandeåtgärder kan utföras på frivilligt initiativ av en enskild verksamhetsutövare och ändå omfattas av 10 kap. miljöbalken, så att denne i sin tur kan föra en regresstalan mot andra solidariskt ansvariga verksamhetsutövare enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken för deras kostnadsansvar.

I doktrinen tycks den rådande uppfattningen vara att ett avhjälpande endast kan *utkrävas* på begäran av det allmänna. Bengtsson ger till exempel uttryck för att avhjälpandeansvaret ”gäller i förhållande till det allmänna och kan *bara utkrävas* [min kursivering] av tillsynsmyndigheten”.¹⁰⁵ Jag tolkar det sagda som att en särskilnad måste göras mellan ett *utlösande* och ett *utkrävande* av avhjälpandeansvaret. En enskild verksamhetsutövare kan till exempel inte utkräva att en annan verksamhetsutövare ska vidta avhjälpandeåtgärder, det kan – likt Bengtsson ger uttryck för – endast en tillsynsmyndighet göra. Däremot kvarstår frågan om en enskild verksamhetsutövare frivilligt kan initiera avhjälpandeåtgärder när avhjälpandeansvaret har *utlösts*.

Darpö tycks ge uttryck för att avhjälpandeåtgärder överlag förutsätter någon form av krav eller beslut från en tillsynsmyndighet, eftersom det offentlighetsrättsliga ansvaret enligt honom utlöses först ”genom att en myndighet riktar ett *föreläggande eller ett annat beslut* [min kursivering] mot förorenaren”.¹⁰⁶ Naturvårdsverkets rapporter ger dock uttryck för det motsatta. Enligt dessa finns det inte något rättsligt hinder mot att avhjälpandeåtgärder enligt 10 kap. miljöbalken vidtas även på frivilligt

---

¹⁰⁴ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 300 f.; Jfr MÖD 2007:14 – Mark- och miljööverdomstolen ansåg att avhjälpandekrav kunde föreskrivas i villkor.

¹⁰⁵ Se Bengtsson (2018) s. 231.

¹⁰⁶ Se Darpö (2000) s. 483.

initiativ av en enskild.¹⁰⁷ Genom avhjälpandeåtgärderna blir den enskilde att anse som verksamhetsutövare, vilket fastställts av NJA 2012 s. 125.¹⁰⁸ Den enskilde har därmed möjlighet att föra en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken för avhjälpandekostnaderna. Enligt Naturvårdsverket hanteras de frivilligt initierade avhjälpandeåtgärderna rent juridiskt ”som om de inte vore frivilliga. Skillnaden är att anmälan eller tillståndsansökan inte föregås av ett föreläggande”.¹⁰⁹

Naturvårdsverket utgår därmed från att avhjälpandeåtgärderna föregås av en anmälan, vilket torde vara fallet de allra flesta gångerna. I 28 § förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd¹¹⁰ föreskrivs nämligen som huvudregel ett förbud mot att vidta avhjälpandeåtgärder med anledning av en föroreningsskada utan en föregående anmälan till tillsynsmyndighet.¹¹¹ Syftet med en sådan anmälningsplikt är att tillsynsmyndigheten ska kunna påverka valet av avhjälpandeåtgärder på förhand, till exempel genom att förelägga om skyddsåtgärder eller försiktighetsmått. Innebörden av en anmälan blir att avhjälpandeåtgärderna inte får påbörjas förrän tidigast sex veckor efter det att anmälan gjorts.¹¹²

Enligt Högsta domstolen är Naturvårdsverkets bedömning numera att anse som den korrekta, eftersom verksamhetsutövarens ansvar angavs följa ”direkt av lag och förutsätter inte ett föreläggande från tillsynsmyndighet”.¹¹³ Högsta domstolens tolkning stämmer enligt min mening även med en ordagrann tolkning av lagtexten, eftersom bestämmelserna inte ger uttryck för något rekvisit om ett föreläggande eller

---

¹⁰⁷ Se Naturvårdsverkets rapport 5978 s. 24.

¹⁰⁸ Se avsnitt 2.2.

¹⁰⁹ Se Naturvårdsverkets rapport 5978 s. 24.

¹¹⁰ Förordningen är meddelad med stöd av bemyndigandet i 9 kap. 6 § miljöbalken.

¹¹¹ Anmälan ska vara skriftlig och ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan åtgärden vidtas, se 22 § och 28 § tredje stycket förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

¹¹² Förutsatt att inte tillsynsmyndigheten bestämmer något annat, se 9 kap. 6 c § miljöbalken.

¹¹³ Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19 punkt 27.

beslut från tillsynsmyndighet för att rättsföljden om ett avhjälpandeansvar ska uppstå för den ansvarige verksamhetsutövaren.¹¹⁴

Sammanfattningsvis *utlöses* avhjälpandeansvaret visserligen genom ett uppfyllande av rekvisiten i 10 kap. miljöbalken, med andra ord att en föroreningskada föreligger och att den utgör en risk för människors hälsa eller miljön. Däremot kan ansvaret endast *utkrävas* av en tillsynsmyndighet likt doktrinen gett uttryck för. Det finns således inget hinder mot att den enskilde själv vidtar avhjälpandeåtgärder, genom vilka den enskilde blir att anse som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken och därmed kan föra en regresstalan gentemot övriga solidariskt ansvariga verksamhetsutövarna enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken.¹¹⁵

2.5 Sammanfattande kommentar

Sammanfattningsvis bygger bestämmelserna i 10 kap. miljöbalken på principen om att förorenaren ska betala, vilket innebär att verksamhetsutövarna som bidragit till föroreningsskadan i första hand är ansvarsadressater. Verksamhetsutövare är inte endast de som för tillfället bedriver verksamheten som bidragit till föroreningsskadan, utan omfattar som huvudregel även samtliga tidigare verksamhetsutövare som bidragit till denna.

I avhjälpandeansvaret omfattas inte bara ett ansvar för avhjälpandeåtgärder, utan även ett kostnadsansvar. Avhjälpandeansvaret utlöses redan vid ett uppfyllande av de två kumulativa rekvisiten, nämligen (1) att det föreligger en föroreningskada och (2) att denna gör att ett avhjälpande behövs för att förebygga hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. Ett krav från en tillsynsmyndighet utgör således inte ett rekvisit för utlösandet av avhjälpandeansvaret, utan det

---

¹¹⁴ Jfr. 10 kap. 1, 2 och 4 § miljöbalken.

¹¹⁵ Det sagda förutsätter naturligtvis att den enskilde ges tillgång till fastigheten, vilket dock inte behandlas närmare i uppsatsen.

räcker att den verksamhetsutövare som vidtagit avhjälpandeåtgärder vid en regresstalan kan visa att de två rekvisiten har uppfyllts genom att till exempel hänvisa till en MIFO fas 1 undersökning i kombination med ett fåtal jordprover. Jag tolkar även ovanstående på så vis att inte heller avhjälpandeåtgärder som vidtas i strid med anmälningssplikten i 28 § förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd torde falla utanför 10 kap. miljöbalken, eftersom det inte utgör ett rekvisit för ett utlösande av avhjälpandeansvaret.

3 Det solidariska ansvaret

Efter att i det föregående kapitlet ha utrett vad ett avhjälpandeansvar innebär och hur det utlöses, blir den naturliga följdfrågan vad som sker när det finns flera solidariskt ansvariga verksamhetsutövare och mot vem ett avhjälpandeansvar i sådana fall ska riktas. I följande kapitel kommer därför det solidariska ansvaret för avhjälpandet av en föroreningskada enligt 10 kap. miljöbalken att studeras närmare. Inledningsvis kommer syftet med införandet av ett solidariskt ansvar för avhjälpande (avsnitt 3.1) och dess innebörd att studeras (avsnitt 3.2). Sedan följer en redovisning om en verksamhetsutövars möjlighet att föra en regresstalan (avsnitt 3.3), varigenom ansvarsfördelningen mellan de solidariskt ansvariga sker (avsnitt 3.4).

3.1 Syftet med ett solidariskt ansvar

Det finns framför allt två sätt på vilka flera verksamhetsutövare gemensamt kan orsaka en föroreningskada. Dels då ett flertal verksamhetsutövare från olika verksamheter har förorenat ett och samma område under samma tidsperiod. Föreningen kommer i dessa fall från olika källor. Dels då ett flertal verksamhetsutövare har förorenat ett område under olika tidsperioder. Föreningen kommer i dessa fall endast från en källa, men där flera olika verksamhetsutövare har varit ansvariga under olika tidsperioder. Den gemensamma nämnaren för de båda situationerna är att ansvarsfrågan typiskt sett blir komplicerad.¹¹⁶ Vem eller vilka ska anses vara ansvariga och för vad?

Dessa frågor får stor praktisk betydelse i och med att avhjälpandeåtgärderna i regel är förenade med höga kostnader.¹¹⁷ I syfte att underlätta för tillsynsmyndigheterna implementerades ett solidariskt ansvar för avhjälpandeansvaret. Som ett skäl till implementeringen angavs i

---

¹¹⁶ Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 302 f.

¹¹⁷ Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 302 f.

propositionen att det många gånger i praktiken är svårt, eller rent av omöjligt, att dela upp ansvaret mellan olika verksamhetsutövare som tillsammans har medverkat till föroreningen.¹¹⁸ Som ett andra skäl framhölls att problemet hade åtgärdats genom ett solidariskt ansvar inom skadeståndsrätten och 32 kap. 8 § miljöbalken, varför det var naturligt med en likartad lösning för det offentlighetsliga avhjälpandeansvaret.¹¹⁹ Som ett tredje skäl påtalades att det oftast är enklast för myndigheter att först söka den senaste verksamhetsutövaren. Ett solidariskt ansvar underlättar således för tillsynsmyndigheterna i och med att de fritt kan uppsöka den senaste verksamhetsutövaren och göra denne ansvarig för samtliga avhjälpande-åtgärder.¹²⁰

I sammanhanget bör erinras att Lagrådet uttryckte en viss oro för att det solidariska ansvaret skulle leda till ett orättvist resultat. De ansåg att det kunde vara svårt eller omöjligt för en verksamhetsutövare som upphört med verksamheten, och som endast i mindre mån medverkat till förorenings-skadan, att förutse och avvärja.¹²¹ Regeringen bortsåg dock från Lagrådets invändning och framförde att den som lojalt följer givna tillstånd eller miljöbalkens regler, och således fullgör sina skyldigheter i fråga om avhjälpande, inte kommer att drabbas av något solidariskt ansvar över huvud taget.¹²²

Trots att reglerna om ett solidariskt ansvar i 10 kap. miljöbalken är inspirerade av civilrättsliga bestämmelser om solidariskt ansvar, närmare bestämt skadeståndsrätten, konstaterades i propositionen att överensstämmelsen mellan ”det civilrättsliga och offentlighetsliga ansvaret dock inte är fullständig”.¹²³ Därmed förtydligades att det solidariska ansvaret inom skadeståndsrätten och 32 kap. miljöbalken – som båda utgår från ett civilrättsligt ansvar – inte till fullo kan jämföras med avhjälpandeansvaret i

---

¹¹⁸ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

¹¹⁹ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

¹²⁰ Jfr. prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

¹²¹ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

¹²² Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360 f.

¹²³ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

10 kap. miljöbalken vilket utgår från ett offentlighetsligt ansvar.¹²⁴ Skillnaden mellan områdena angavs i sin tur resultera i att det inte fanns skäl att göra avhjälpandeansvaret till föremål för preskription enligt preskriptionslagen.¹²⁵ Rättsföljden av det sistnämnda kommer att behandlas närmare i kapitel 4 och 5.

3.2 Innebörden av det solidariska ansvaret

Det solidariska ansvarets innebörd framgår av 10 kap. 6 § första stycket miljöbalken som lyder:

”Om flera verksamhetsutövare är ansvariga enligt 2 §, skall de svara solidariskt i den utsträckning inte annat följer av att ansvaret är begränsat enligt 4 eller 5 §. En verksamhetsutövare som visar att verksamhetsutövarens bidrag till miljöskadan är så obetydligt att det inte ensamt motiverar något avhjälpande skall dock ansvara endast för den del som motsvarar bidraget.”

Således tycks bestämmelsens enda rekvisit för ett inträdande av rättsföljden – det solidariska ansvaret – vara att det finns ett flertal verksamhetsutövare som är ansvariga enligt 10 kap. 2 § miljöbalken.¹²⁶ Som huvudregel blir samtliga verksamhetsutövare solidariskt ansvariga för avhjälpandekostnaderna, med undantag för den verksamhetsutövare som kan visa att dennes bidrag till föroreningskadan är så obetydligt att det inte ensamt motiverar något avhjälpande.

Bestämmelsen reglerar däremot inte *vem* av de solidariskt ansvariga som borde göras ansvarig i första hand eller *hur många* som kan åläggas ett krav på att vidta avhjälpandeåtgärder. Således står det tillsynsmyndigheterna fritt

---

¹²⁴ Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § MB.

¹²⁵ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

¹²⁶ Jfr. Lehrberg (2017) s. 141 f.; Se om rekvisiten för ett avhjälpandeansvar i avsnitt 2.3.

att välja mot vem eller vilka kravet på avhjälpandeåtgärder ska riktas.¹²⁷ I flera fall har ett flertal av de ansvariga verksamhetsutövarna hunnit upphöra med sin verksamhet när avhjälpandeansvaret först utkrävs.¹²⁸ Om en verksamhet fortfarande pågår rekommenderar förarbetena att en tillsynsmyndighet i första hand bör rikta kravet på avhjälpande mot den nuvarande verksamhetsutövaren, eftersom det är mest praktiskt då denne bland annat har tillgång till fastigheten.¹²⁹ Trots rekommendationen står det dock tillsynsmyndigheterna fritt att välja huruvida de vill rikta förelägganden med krav på avhjälpandeåtgärder mot en, flera eller alla verksamhetsutövare – vare sig de är nuvarande eller tidigare verksamhetsutövare.¹³⁰

3.3 En regresstalan avseende ansvarsfördelningen

Genom det solidariska ansvaret blir fördelningen av kostnadsansvaret mellan flera solidariskt ansvariga förlagd till regressledet och således en tvistefråga verksamhetsutövarna emellan.¹³¹ Regressrättens funktion är vidare att omfördela ekonomiskt ansvar, vilket innebär att den ekonomiska bördan fördelas mellan de som är ansvariga för en skuld så att var och en slutligt bara står för sin andel.¹³² Om någon av de ansvariga verksamhetsutövarna inte har förmåga att betala sin del av kostnadsansvaret, åläggs ansvaret de övriga verksamhetsutövarna.¹³³ Således undgår det allmänna från att behöva stå för avhjälpandekostnaderna, vilka istället åläggs de solidariskt ansvariga verksamhetsutövarna i enlighet med principen om att förorenaren ska betala.

---

¹²⁷ Jfr. prop. 1997/98:45 del 1 s. 361; Jfr. MÖD 2010:19 – Mark- och miljööverdomstolen ålade krav på avhjälpandeåtgärder till två verksamhetsutövare; Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 303.

¹²⁸ Se Michanek och Zetterberg (2017) s. 303.

¹²⁹ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360 f. – Det sagda anges särskilt gälla vid tillståndsgiven verksamhet, eftersom tillståndet kan behöva omprövas.

¹³⁰ Se Darpö (1998) s. 887; Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken; Jfr. MÖD 2010:19; Se dock undantaget i 10 kap. 6 § första stycket andra meningen som begränsar tillsynsmyndighetens valmöjlighet något.

¹³¹ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken.

¹³² Se Ingvarsson (2017) s. 43.

¹³³ Se Ingvarsson (2017) s. 44.

För att få till stånd en ansvarsfördelning av det solidariska ansvaret ska den verksamhetsutövare som vidtagit avhjälpandeåtgärderna föra en så kallad *regresstalan* i domstol, med mark- och miljödomstol som första instans.¹³⁴ En regresstalan kan ses som en civilrättslig tvist baserad på ett offentlighetsligt ansvar, varför det tidigare har prövats om mark- och miljödomstolen verkligen är rätt instans för att pröva de delar av en regresstalan som gäller köprättsliga invändningar. Högsta domstolen har emellertid konstaterat att det inte finns något hinder mot att dessa frågor behandlas i mark- och miljödomstol.¹³⁵ Bestämmelsen i 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken ger inte heller någon vägledning om *när* en regresstalan kan väckas, men enligt min mening framgår det av bestämmelsens ordalydelse att en förutsättning för att väcka en regresstalan är att en verksamhetsutövare faktiskt har *betalat* för avhjälpandeåtgärder.¹³⁶ Först därefter kan med andra ord en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket föras, varigenom kostnadsansvaret fördelas mellan de solidariskt ansvariga.

3.4 Ansvarsfördelningen när flera är ansvariga för avhjälpande

Ansvarsfördelningen påverkas enligt 10 kap. 6 § miljöbalken av om (1) ansvaret gentemot det allmänna är begränsat enligt 10 kap. 4 § miljöbalken¹³⁷ och (2) om verksamhetsutövarens bidrag till föroreningskadan är så obetydligt att det inte ensamt motiverar något avhjälpande.

3.4.1 Skälighetsbedömning enligt 10 kap. 4 § miljöbalken

Den första skälighetsbedömningen som ska genomföras vid ansvarsfördelningen mellan solidariskt ansvariga verksamhetsutövare sker

---

¹³⁴ Se 21 kap. 1 § första stycket sjunde punkten miljöbalken; Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 21 kap. 1 § miljöbalken.

¹³⁵ Se NJA 2010 s. 54; Se NJA 2004 s. 743; Jfr. MÖD 2012:59.

¹³⁶ Se 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalkens ordalydelse om att vad ”de solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem”.

¹³⁷ Se 10 kap. 6 § första stycket första meningen miljöbalken.

enligt 10 kap. 4 § miljöbalken och kan resultera i att avhjälpandeansvarets omfattning *gentemot det allmänna* begränsas.¹³⁸ Enligt bestämmelsen ska nämligen ett avhjälpande endast ske i *skäligen omfattning*,¹³⁹ vilket innebär att skälighetsbedömningen kan leda till fullt, jämkat eller inget ansvar.¹⁴⁰ Följaktligen föreskriver 10 kap. 4 § miljöbalken en *individuell bedömning* av en verksamhetsutövers ansvar gentemot det allmänna. En samordnad prövning görs inte enligt bestämmelsen, även om det finns ett flertal ansvariga verksamhetsutövare som är ansvariga för en föroreningsskada.¹⁴¹ Ett avhjälpandeansvar enligt 10 kap. 2 § miljöbalken innebär därmed inte nödvändigtvis att verksamhetsutövaren kommer att göras ansvarig, eftersom avhjälpandeansvaret kan komma att jämkas helt enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Denna skälighetsbedömning görs alltså *innan* ett föreläggande om avhjälpandeåtgärder görs av tillsynsmyndighet och sker i två steg.¹⁴²

Det första steget består av en objektiv bedömning som går ut på att utreda vilka avhjälpandeåtgärder som är miljömässigt motiverade och rimliga ur kostnadssynpunkt.¹⁴³ Vad som anses vara miljömässigt motiverat och rimligt ur kostnadssynpunkt framgår inte av ordalydelsen, men har istället kommit att preciseras genom rättspraxis.¹⁴⁴ Det andra steget innefattar – tvärtemot det första steget – en subjektiv bedömning. Enligt paragrafens ordalydelse är det främst tre faktorer som är av betydelse, nämligen (1) hur lång tid som har förflutit sedan föroreningen ägde rum,¹⁴⁵ (2) vilken

---

¹³⁸ Se MÖD 2012:59.

¹³⁹ Se bestämmelsens ordalydelse i avsnitt 2.3.1.

¹⁴⁰ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360 f.

¹⁴¹ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 361; Jfr MÖD 2010:19.

¹⁴² Se MÖD 2010:18; Jfr. MÖD 2010:19.

¹⁴³ Se MÖD 2010:18 och MÖD 2010:19 – Omständigheter som hänför sig till en viss verksamhetsutövare saknar därmed betydelse i denna del av skälighetsbedömningen; Jfr. MÖD 2010:31 – Hänsyn ansågs inte kunna tas till den ansvariges egna ekonomiska förhållanden; Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 4 § MB.

¹⁴⁴ Se MÖD 2009:43, MÖD 2010:18, MÖD 2010:19 och MÖD 2010:45.

¹⁴⁵ Se 10 kap. 4 § andra stycket första meningen miljöbalken; Innebörden av tidsaspekten har tolkats på så vis att desto närmare år 1969 föroreningen ägt rum, desto större anledning kan det finnas att jämkas ansvaret; Jfr. MÖD 2010:18, MÖD 2010:24 och MÖD 2010:45 – Enligt Mark- och miljööverdomstolen ska ansvar för föroreningar som uppkommit före och under 1950-talet i princip jämkas till noll kronor, föroreningar för tiden efter 1950-talet till 1969 ska föreläggas med endast ett begränsat ansvar och slutligen ska föroreningar som uppkommit efter 1969 inte föranleda jämkning med hänsyn till tidsaspekten.

skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar,¹⁴⁶ och (3) omständigheterna i övrigt,¹⁴⁷ vilket inte specificeras närmare. Det sistnämnda kan dock tolkas på så vis att domstolarna lämnas en möjlighet att göra en individuell bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Slutligen ska det även beaktas i det andra steget av skälighetsbedömningen om en verksamhetsutövare visar att denne endast har bidragit till föroreningen i begränsad mån,¹⁴⁸ vilket har konkretiserats av rättspraxis:

I MÖD 2014:2 ansåg Mark- och miljööverdomstolen att omfattningen av en verksamhetsutövares avhjälpandeansvar gentemot det allmänna skulle jämkas enligt 10 kap. 4 §, eftersom denne kunnat styrka att den endast bidragit till vissa av föroreningsämnen som orsakat föroreningsskadan. Med det sagt diskuterades emellertid om verksamhetsutövaren ändå kan vara ansvarig att *undersöka* dessa ämnen med stöd av det solidariska ansvaret i 10 kap. 6 § miljöbalken. Det ansåg emellertid saknas rättsligt stöd för att enligt 10 kap. 6 § göra verksamhetsutövaren ansvarigt för avhjälpandeåtgärder utöver det ansvar som bestämts enligt 10 kap. 4 §.

En verksamhetsutövares avhjälpandeansvar kan således jämkas för det fall att verksamhetsutövaren kan styrka att den inte bidragit till vissa av föroreningsämnen som orsakat föroreningsskadan.¹⁴⁹ Avgörandet belyser ytterligare en viktig fråga – hur påverkar en begränsning av en verksamhetsutövares ansvar gentemot det allmänna enligt 10 kap. 4 § miljöbalken det solidariska ansvaret i 10 kap. 6 §?

Det råder ingen tvekan om att en begränsning av avhjälpandeansvaret påverkar det solidariska ansvaret enligt 10 kap. 6 § miljöbalken, men det råder oenighet om på vilket sätt. I doktrinen finns två olika tolkningar som

---

¹⁴⁶ Se 10 kap. 4 § andra stycket första meningen miljöbalken; Jfr. prop. 1997/98:45 del 2 s. 121 – Det kan till exempel omfatta efterlevnaden av villkor i ett tillståndsbeslut.

¹⁴⁷ Se 10 kap. 4 § andra stycket första meningen miljöbalken.

¹⁴⁸ Se prop. 1997/98:45 del 2 s. 121.

¹⁴⁹ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken.

fortsättningsvis kommer att kallas för den *civilrättsliga*¹⁵⁰ respektive den *offentlighetsrättsliga tolkningen*¹⁵¹ av 10 kap. 6 § miljöbalken.¹⁵²

Den civilrättsliga tolkningen, vilket även är den som MÖD 2014:2 tycks ge uttryck för,¹⁵³ innebär å ena sidan att en verksamhetsutövare aldrig kan göras ansvarig för avhjälpandeåtgärder utöver det ansvar som fastslagits enligt 10 kap. 4 § miljöbalken. Således finns ingen möjlighet för tillsynsmyndigheterna att genom 10 kap. 6 § kräva en verksamhetsutövare på samtliga avhjälpandekostnader, om dennes del av ansvaret har jämkats till följd av skälighetsbedömningen i 10 kap. 4 § miljöbalken.¹⁵⁴ Det hela kan konkretiseras genom ett exempel:

Om tre verksamhetsutövare – A, B och C – vid en skälighetsbedömning enligt 10 kap. 4 § miljöbalken av deras ansvar, som görs var för sig, resulterar i att det är skäligt för A att stå för 40 %, B för 30 % och C för 10 % av den miljömässigt motiverade kostnaden, så får det allmänna stå för resterande 20 % av avhjälpandekostnaderna. Det solidariska ansvaret enligt 10 kap. 6 § skulle då, enligt den civilrättsliga tolkningen, vara begränsat utifrån varje verksamhetsutövarers begränsning enligt 10 kap. 4 §. Således skulle tillsynsmyndigheten behöva rikta separata krav på kostnadsansvar på 40 % mot A, 30 % mot B och 10 % mot C.¹⁵⁵

Enligt den civilrättsliga tolkningen av 10 kap. 6 § miljöbalken riskerar de tre verksamhetsutövarna därmed inte att behöva stå för en kostnadstäckning upp till det totala avhjälpandeansvaret gentemot det allmänna på 80 %, för det fall att deras ansvar begränsats genom 10 kap. 4 § miljöbalken. Den

---

¹⁵⁰ Se Nilsson (1999) s. 1001 – Nilsson var den första att ge uttryck för den civilrättsliga tolkningen.

¹⁵¹ Se Darpö (1998) s. 875 – Darpö var den första att ge uttryck för den offentlighetsrättsliga tolkningen; Jfr. Darpö (2000) s. 481.

¹⁵² I doktrin har de främst kallats för den förvaltningsrättsliga respektive den skadeståndsrättsliga tolkningen, men utifrån syftet med denna uppsats och särskiljandet mellan den civilrättsliga respektive den offentlighetsrättsliga regleringen har jag istället valt att kalla dem för detta i syfte att underlätta för läsaren.

¹⁵³ Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken.

¹⁵⁴ Se Nilsson (1999) s. 1005; Jfr. SOU 2011:86 s. 354 ff.; Jfr. Naturvårdsverkets rapport 6501 s. 50 ff.

¹⁵⁵ Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 303.

civilrättsliga tolkningen anknyter således till vad som gäller i samband med jämkning av skadestånd enligt bland annat 32 kap. miljöbalken.¹⁵⁶

Den offentlighetsrättsliga tolkningen innebär å andra sidan att ordalydelsen i 10 kap. 6 § miljöbalken, som föreskriver att det solidariska ansvaret påverkas av om ansvaret är begränsat enligt 4 §,¹⁵⁷ ska tolkas på så vis att det avser det *totala ansvaret* för samtliga verksamhetsutövare som bidragit till en förorening. Det hade således stått tillsynsmyndigheterna fritt att kräva varje verksamhetsutövare – A, B eller C¹⁵⁸ – på avhjälpandeåtgärder upp till de skäligen 80 % med stöd av det solidariska ansvaret i 10 kap. 6 § miljöbalken.¹⁵⁹ Skälighetsbedömningen i 10 kap. 4 § miljöbalken utgör således en ram för det solidariska ansvaret enligt den offentlighetsrättsliga tolkningen och begränsar verksamhetsutövarnas ansvar gentemot det allmänna, men förhindrar inte tillsynsmyndigheten från att kunna begära samtliga avhjälpandekostnader från en enskild verksamhetsutövare.¹⁶⁰

Tolkningen går emot vad som annars gäller i de civilrättsliga skadestandsreglerna och 32 kap. miljöbalken, men enligt Darpö var jämförelsen som gjordes mellan dessa och 10 kap. miljöbalken i förarbetet mindre lyckat av ett flertal skäl, främst eftersom rättsområdena har olika syften och skyddsintressen.¹⁶¹ Likt Darpö ger uttryck för så måste vägledning, när en regels ordalydelse är oklar och uttalanden i förarbeten saknas eller är motsägande, hämtas från intentionerna med lagstiftningen och det offentlighetsrättsliga systemet i dess helhet.¹⁶² Med detta i beaktande är

---

¹⁵⁶ Se Nilsson (1999) s. 1005 – Som stöd för tolkningen hänvisas framförallt till ett uttalande i motiven som ger uttryck för att det normalt inte är skäligt att ålägga verksamhetsutövaren ett avhjälpandeansvar för den delen av föroreningen som endast beror på åtgärder av andra verksamhetsutövare, se prop. 1997/98:45 del 2 s. 121 f.

¹⁵⁷ Se 10 kap. 6 § första stycket första meningen miljöbalken.

¹⁵⁸ C hade eventuellt kunnat hävda undantaget i 10 kap. 6 § första stycket andra meningen och därmed inte behövt stå för de andras delar. Undantaget föreskriver nämligen att om en verksamhetsutövarns bidrag till miljöskadan är så obetydligt att det inte ensamt motiverar något avhjälpande, så ska denne endast ansvara för den del som motsvarar bidraget.

¹⁵⁹ Se Darpö (2000) s. 484; Jfr. Michanek och Zetterberg (2017) s. 303.

¹⁶⁰ Med undantag för 10 kap. 6 § första stycket andra meningen.

¹⁶¹ Se Darpö (1998) s. 887; Se Darpö (2000) s. 482; Jfr. Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken.; Se avsnitt 3.1 där uttalandet behandlas.

¹⁶² Se Darpö (2001) s. 319.

min åsikt att den offentlighetsliga tolkningen bör ges företräde, eftersom syftet med det solidariska ansvaret om att underlätta för tillsynsmyndigheterna annars blir helt utan betydelse, vilket inte kan ha varit lagstiftarens avsikt. Det finns därmed anledning att kritisera prejudikatvärdet av MÖD 2014:2, trots att avgörandet kom från sista instans.

3.4.2 Skälighetsbedömning enligt 10 kap. 6 § miljöbalken

I 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken föreskrivs att en skälighetsbedömning också ska göras i samband med fördelningen av det solidariska ansvaret. Skälighetsbedömningen utförs av en mark- och miljödomstol först efter det att en regresstalan om fördelning av det solidariska ansvaret har väckts,¹⁶³ till skillnad från skälighetsbedömningen i 10 kap. 4 § som beaktas av tillsynsmyndigheten eller prövningsmyndigheten redan i samband med att avhjälpandeansvaret fastställs.¹⁶⁴

Skälighetsbedömningen i 10 kap. 6 § andra stycket avser inte en verksamhetsutövers ansvar gentemot det allmänna, utan den inbördes fördelningen av ansvaret mellan de solidariskt ansvariga.¹⁶⁵ Bestämmelsen lyder:

”Vad de solidariskt ansvariga har betalat skall fördelas mellan dem efter vad som är skäligt med hänsyn till den omfattning i vilken var och en har medverkat till miljöskadan och till omständigheterna i övrigt.”¹⁶⁶

Således grundar sig ansvarsfördelningen dels på i vilken omfattning varje verksamhetsutövare har medverkat till föroreningen, dels på omständigheterna i övrigt. Vad som omfattas av omständigheterna i övrigt definieras varken i lagtext eller förarbeten, men har av rättspraxis till

---

¹⁶³ Se avsnitt 3.3.

¹⁶⁴ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken.

¹⁶⁵ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 6 § miljöbalken.

¹⁶⁶ Se 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken.

exempel ansetts kunna innefatta en friskrivningsklausul i ett civilrättsligt avtal. Det bör i sammanhanget påpekas att en verksamhetsutövare aldrig kan göra sig fri från det offentlighetsrättsliga avhjälpandeansvaret för en föroreningskada genom ett civilrättsligt avtal,¹⁶⁷ men det kan däremot få betydelse vid ansvarsfördelningen verksamhetsutövarna sinsemellan.¹⁶⁸

Ansvarsfördelningen vid en regresstalan är en komplex fråga och varje verksamhetsutövare har bevisbördan för graden av sin egen medverkan till föroreningskadan.¹⁶⁹ I praktiken har det inneburit att ansvarsfördelningen i ett flertal fall har baserats på under hur lång tid respektive verksamhetsutövare har bedrivit verksamheten. I MÖD 2012:59 hade till exempel en verksamhetsutövare bedrivit verksamhet i 3 år och den andra i 15 år, innebärande att verksamhet totalt bedrivits i 18 år. Den förstnämnde verksamhetsutövaren fick stå för 3/18-delar av totalbeloppet för avhjälpandekostnaderna och den andra verksamhetsutövaren för 15/18-delar. Kan verksamhetsutövarna styrka en annorlunda ansvarsfördelning ges den naturligtvis företräde.

3.5 Sammanfattande kommentar

Sammanfattningsvis infördes ett solidariskt ansvar i syfte att underlätta för tillsynsmyndigheterna, trots Lagrådets invändning om att det riskerade att leda till ett orättvist resultat. Genom det solidariska ansvaret kan en tillsynsmyndighet rikta krav på avhjälpandeåtgärder mot valfri verksamhetsutövare, vilket i sin tur gör att ansvarsfördelningen blir förlagd till regressledet mellan de ansvariga verksamhetsutövarna. Bestämmelsen i 10 kap. 6 § miljöbalken kan därmed sägas underlätta för tillsynsmyndigheterna i sitt arbete att säkerställa ett uppfyllande av syftet med avhjälpandeansvaret, med andra ord att föroreningskador avhjälpas utan att det belastar statsbudgeten.

---

¹⁶⁷ Jfr. MÖD 2012:59.

¹⁶⁸ Se MÖD 2019:3; Jfr. MÖD 2012:59.

¹⁶⁹ Se MÖD 2012:59.

Kapitlet har uppmärksammat en tolkningsproblematik som är ett resultat av att en regressfordran utgör en civilrättslig tvist grundad på ett offentlighetsrättsligt ansvar, nämligen hur 10 kap. 6 § miljöbalkens hänvisning till skälighetsbedömningen i 4 § ska tolkas. Min mening är emellertid att den offentlighetsrättsliga tolkningen måste ges företräde, eftersom den civilrättsliga tolkningen skulle omintetgöra syftet med det solidariska ansvaret. Efterföljande framställning kommer därför att utgå från den offentlighetsrättsliga tolkningen av 10 kap. 6 § miljöbalken.

Slutligen kan en regresstalan enligt min mening föras först efter det att avhjälpandeåtgärder har vidtagits och betalats av en verksamhetsutövare. Frågan om vad som utgör starttidpunkten för preskriptionstiden för en *regressfordran* kvarstår emellertid, eftersom den inte nödvändigtvis sammanfaller med betalandet av föroreningskadorna. Detta kommer därför att utredas närmare i efterföljande kapitel 4.

4 Intresset av preskription och ett preskriptionsundantag

4.1 Allmänt om preskription

Enligt 1 § preskriptionslagen gäller lagen ”i fråga om preskription av fordringar, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet”. Följden av att en fordran *preskriberas* är enligt preskriptionslagen att borgenären förlorar rätten att kräva in fordringen, eller – sett från motsatt håll – att gäldenären befrias från sin förpliktelse.¹⁷⁰ Preskriptionslagen omfattar alla slags *fordringar* oavsett om de avser pengar, tjänster eller andra prestationer.¹⁷¹ Som huvudregel omfattas även offentligrättsliga anspråk om inte annat föreskrivs i en särskild författning.¹⁷² I miljöbalken finns emellertid en sådan bestämmelse, som helt utesluter preskriptionslagens tillämpning. Preskriptionsundantaget undantar *ansvar* enligt 10 kap. 2–7 §§ miljöbalken från preskriptionslagen, vilket innebär att fordringar som omfattas av preskriptionsundantaget inte preskriberas. Huruvida en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket kan preskriberas beror därmed på om en sådan fordran kan anses omfattas av preskriptionsundantaget eller inte, vilket kommer att utredas i efterföljande kapitel 5.

Inledningsvis behöver syftet med preskription enligt preskriptionslagen respektive syftet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken utredas, för att i den avslutande diskussionen kunna utröna ändamålet med dessa. Ändamålet med en lagregel är den funktion som denna, i samspel med övriga rättsregler, kan antas fylla i samhället. Med en lagregels syfte avses den funktion som regeln vid sin tillkomst var avsedd att fylla.¹⁷³ Således kan ledning sökas i syftet, även om ändamålet inte nödvändigtvis sammanfaller

---

¹⁷⁰ Se 8 § första stycket preskriptionslagen; Se Gregow (2020) s. 31.

¹⁷¹ Se prop. 1979/80:119 s. 88.

¹⁷² Se Lindskog (2017) s. 76 och s. 122; Jfr. prop. 1979/80:119 s. 84.

¹⁷³ Se Lehrberg (2017) s. 268.

med syftet på grund av ändrade samhällsförhållanden sedan lagstiftningen trädde i kraft.¹⁷⁴

Mot denna bakgrund inleds kapitlet med en utredning om starttidpunkten för preskriptionstiden av regressfordringar (avsnitt 4.2). Därefter följer en utredning om syftet preskription enligt preskriptionslagen (avsnitt 4.3), följt av en utredning om syftet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken (avsnitt 4.4).

4.2 Preskriptionstid för en regressfordran grundad på ett solidariskt ansvar

Som konstaterats i föregående kapitel är avhjälpandeansvaret solidariskt enligt 10 kap. 6 § miljöbalken. Med andra ord kan ett flertal verksamhetsutövare ha ett kostnadsansvar gentemot det allmänna för en och samma föroreningskada. De verksamhetsutövare som har ett avhjälpandeansvar kan därmed likställas med gäldenärer vad avser skulden – kostnaden för avhjälpandet – medan det allmänna är borgenären. Den verksamhetsutövare som görs ansvarig för att vidta samtliga avhjälpandeåtgärder – och därmed får stå för hela kostnadsansvaret gentemot det allmänna – får således en regressfordran gentemot de övriga verksamhetsutövarna enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken.¹⁷⁵ Verksamhetsutövaren kan därigenom sägas ha inträtt i borgenärens, med andra ord det allmännas, rättigheter mot de övriga gäldenärerna. Detta beskrivs emellanåt som en *subrogationsgrundad regressrätt* och är närmast att likställa med ett särskilt slags fordringsförvärv.¹⁷⁶

När preskriptionstiden för en regressfordran ska börja löpa är inte helt självklart, eftersom en regressfordran grundas på en annan fordran som kallas för *huvudfordringen*.¹⁷⁷ Börjar preskriptionstiden för en

---

¹⁷⁴ Se Lehrberg (2017) s. 268.

¹⁷⁵ Jfr. Ingvarsson (2017) s. 34; Jfr. Gregow (2020) s. 121.

¹⁷⁶ Se Lindskog (2017) s. 215; Jfr. Ingvarsson (2017) s. 46 ff.

¹⁷⁷ Se Lindskog (2017) s. 214 f.

regressfordran grundad på 10 kap. 6 § miljöbalken att löpa samtidigt som huvudfordringen, eller först när verksamhetsutövaren betalar för avhjälpandekostnaderna och en regressfordran *de facto* kan göras gällande?

Som konstaterats i avsnitt 3.3 måste avhjälpandeåtgärder betalas innan en regresstalan om en regressfordran kan föras.¹⁷⁸ I preskriptionshänseende anses emellertid en regressfordran ha tillkommit redan i enlighet med *det första rättsfaktumets princip*,¹⁷⁹ vilket med andra ord är det första rättsfaktum som är knutet till gäldenärens handlande och som ligger till grund för dennes förpliktelse.¹⁸⁰ För en regressfordran är det första rättsfaktumet densamma som för huvudfordringen som denne grundas på. Således är starttidpunkten för preskriptionstiden, samt dess längd, densamma för en regressfordran som för huvudfordringen.¹⁸¹ För att besvara frågan om en regressfordrans preskriptionstids starttidpunkt och längd, behöver därmed huvudfordringens preskriptionstid utredas.

För en regressfordran som grundar sig på 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken utgör avhjälpandeansvaret dess huvudfordran. Avhjälpandeansvaret är visserligen undantaget preskriptionslagen genom preskriptionsundantaget, men hade annars omfattats av preskriptionslagen likt konstaterats i avsnitt 4.1.¹⁸² Om avhjälpandeansvaret inte var undantaget preskriptionslagens bestämmelser hade preskription således inträtt efter tio år, räknat från fordringens tillkomst enligt det första rättsfaktumets princip.¹⁸³ Starttidpunkten för preskriptionstiden hade varit verksamhetsutövarens handlande som orsakat föroreningsskadan,¹⁸⁴ även

---

¹⁷⁸ Se Mellqvist och Persson (2019) s. 64; Jfr. 2 § andra stycket lagen om skuldebrev.

¹⁷⁹ Se Lindskog (2017) s. 413 och 430.

¹⁸⁰ Jfr. Lindskog (2017) s. 415.

¹⁸¹ Se prop. 1979/80:119 s. 93; Jfr. Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19 – Högsta domstolen tycks utgå från att preskriptionstiden inleds samtidigt som huvudfordran för en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken.

¹⁸² Jfr. 1 § preskriptionslagen.

¹⁸³ Se 2 § första stycket preskriptionslagen; Jfr. Gregow (2020) s. 27.

¹⁸⁴ Se Lindskog (2017) s. 432 fotnot 1174; Jfr. Rodhe (1984) s. 666 f.

om störningen från skadan inträffat först senare.¹⁸⁵ Således gäller detsamma för en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken, som därmed har en preskriptionstid på tio år, med starttidpunkt från den handling från verksamhetsutövaren som orsakat föroreningsskadan. Om en regressfordran omfattas av preskriptionslagen hade därmed situationen kunnat uppstå att preskriptionstiden för en regressfordran inleds *innan* en verksamhetsutövare ens har utkrävts på eller betalat för avhjälpandeåtgärder.¹⁸⁶

Det bör noteras att preskriptionstiden räknas separat för varje verksamhetsutövare, eftersom dessa kan ha bidragit till föroreningsskadan vid olika tidpunkter. Hade avhjälpandeansvaret omfattats av preskriptionslagen hade det således kunnat preskriberas mot en av de första verksamhetsutövarna, medan preskriptionstiden fortsätter att löpa beträffande de övriga verksamhetsutövarna enligt preskriptionslagen. Följden av att preskription inträder gentemot en av verksamhetsutövarna hade enligt preskriptionslagen blivit att det solidariska ansvaret upplöses och istället övergår till ett så kallat *delat ansvar*, där var och en av verksamhetsutövarna endast ansvarar för sin andel av avhjälpandeansvaret.¹⁸⁷ Den andel som belöper på den verksamhetsutövare mot vilken preskription inträffade kan därmed inte utkrävas av det allmänna,¹⁸⁸ vilket innebär att statsbudgeten hade belastats med kostnaden för det preskriberade avhjälpandeansvaret.

---

¹⁸⁵ Se Lindskog (2017) s. 432 fotnot 1174; Jfr. Rodhe (1984) s. 666 f.; Jfr. Heidbrink (2019) s. 164 f.

¹⁸⁶ Jfr. Lindskog (2017) s. 430 och 471 ff.

¹⁸⁷ Se 9 § preskriptionslagen; Jfr. prop. 1979/80:119 s. 75; Jfr. Mellqvist och Persson (2019) s. 64.

¹⁸⁸ Se 9 § andra stycket preskriptionslagen; Jfr. Ingvarsson (2017) s. 36; Jfr. Gregow (2020) s. 122.

4.3 Det civilrättsliga intresset av preskription enligt preskriptionslagen

Syftet med bestämmelser om preskription av fordringsanspråk anges varken i lagtexten eller förarbetena till preskriptionslagen. Enligt Gregow är anledningen till att det inte fördes någon principdiskussion vid lagens tillkomst troligen att det i den tidigare lagstiftningen redan fanns bestämmelser om preskription och att en liknande reglering också fanns i övriga nordiska länder. Det kan därför ha framstått som självklart att det skulle finnas bestämmelser om preskription av fordringar även fortsättningsvis.¹⁸⁹ Syftet får därför sökas i doktrin och rättspraxis.

Högsta domstolen har bland annat angett att syftet med de allmänna preskriptionsreglerna i preskriptionslagen är ”att skapa klarhet, säkerhet och ekonomi i rättslivet, hänsyn till bevissvårigheter, till olägenheten av att fordringen hålls svävande etc.”.¹⁹⁰ I doktrinen ges däremot uttryck för ytterligare skäl för preskription, vilka Lindskog sedermera har sammanställt.¹⁹¹ Hans slutsatser, som har tillmätts stor betydelse för rättsområdet, innefattar att syftet med preskriptionsinstitutet tar sig uttryck i vissa partsintressen och samhällliga funktioner. Bland partsintressena återfinns *borgenärsintresset*, *befriandeintresset* och *klargörandeintresset*, medan de samhällliga funktionerna utgörs av *bevisbegränsningsfunktionen*, *avvecklingsfunktionen* och *anpassningsfunktionen*.¹⁹²

Borgenärsintresset anses beakta borgenärens intresse av att vara bevarad vid sin materiella rätt.¹⁹³ Följaktligen omfattar det även intresset av att preskription inte ska inträffa på ett sätt som är överraskande för den genomsnittlige borgenären. Det ska med andra ord inte vara några

---

¹⁸⁹ Se Gregow (2020) s. 21.

¹⁹⁰ Se NJA 2007 s. 280; Jfr. Mellqvist och Persson (2019) s. 94 – Mellqvist och Persson sammanfattar syftena med preskription som att reglerna tjänar *säkerhet, trygghet och ekonomi* i rättslivet.

¹⁹¹ Se Lindskog (2017).

¹⁹² Se Lindskog (2017) s. 52 ff.; Jfr. Gregow (2020) s. 23.

¹⁹³ Se Lindskog (2017) s. 62.

svårigheter för en borgenär att ta till vara sin materiella rätt, vilket innebär att lagstiftningen måste vara lättförståelig och tydlig.¹⁹⁴ Preskription sägs ibland vara en följd av en borgenärs försummelse att verka för fordringens betalning. Det finns emellertid ett flertal situationer där preskription inte kan anses vara en följd av en borgenärens försumlighet. Lindskog anser därför att det inte är tillräckligt generellt för att gälla som ett argument för preskription. Istället framför Lindskog att preskriptionsinstitutet syftar till att skydda gäldenären mot borgenärens anspråk först när en borgenärs passivitet är tillräckligt kvalificerad, helt oberoende av hur berättigat anspråket i sig är.¹⁹⁵

Befriandeintresset innebär att gäldenären inte ska behöva bevara bevis om verkställd betalning för evigt.¹⁹⁶ För det fall att regler om preskription inte funnits hade det bland annat resulterat i att gäldenären tvingades bevara kvitton och annan bevisning om sin betalning för all framtid, för att undgå risken att behöva betala fordran ytterligare en gång. Bedriver gäldenären rörelse, vilket en verksamhetsutövare i de flesta fall gör, hade ett sådant krav om att bevara bevisning om betalning blivit orimligt betungande med tiden.¹⁹⁷ Således anser såväl Lindskog som Gregow att befriandeintresset utgör ett viktigt syfte.¹⁹⁸ Även Rodhe ger uttryck för att befriandeintresset är ett av de viktigare syftena med preskriptionsinstitutet.¹⁹⁹

Klargörandeintresset innebär att gäldenären efter att en längre tid förflutit har behov av att bli påmind i saken, eftersom den annars riskerar att helt enkelt glömma sin skuld. En annan situation som omfattas av klargörandeintresset är då rättsgrunden för borgenärens fordran är så tveksam att gäldenären antar att borgenären har avstått från att göra fordran

---

¹⁹⁴ Jfr. Lindskog (2017) s. 55.

¹⁹⁵ Se Lindskog (2017) s. 54.

¹⁹⁶ Se Lindskog (2017) s. 54 f.; Jfr. Heidbrink (2019) s. 163; Jfr. Gregow (2020) s. 21; Jfr. Rodhe (1984) s. 650.

¹⁹⁷ Jfr. Lindskog (2017) s. 56.

¹⁹⁸ Se Lindskog (2017) s. 56; Se Gregow (2020) s. 21; Befriandeintresset har även fått ett konkret uttryck i 7 kap. 2 § första stycket bokföringslagen (1999:1078), där det stadgas att skyldigheten att bevara räkenskapsmaterial upphör efter tio år.

¹⁹⁹ Se Rodhe (1984) s. 650.

gällande. Eftersom en gäldenär har ett intresse av att slippa betala för en fordran som denne inte hade räknat med, grundar sig således klargörandeintresset i gäldenärens behov av att få påminnelser och förtydliganden om att en fordran existerar.²⁰⁰ Befriandeintresset kan, tillsammans med klargörandeintresset, således ses som gäldenärens intressen av att en fordran preskriberas.²⁰¹ Gäldenärens intressen av att en fordran preskriberas utgör även skälet till att preskription måste åberopas av denne för att göras gällande. Preskription är således inget som domstolar beaktar *ex officio*.²⁰²

Bland de samhällliga funktionerna återfinns *bevisbegränsningsfunktionen*, vilken bygger på vikten av att medborgarna har ett förtroende för domstolarna. Det är därför inte önskvärt att tvinga domstolarna att döma på svag bevisning, eftersom det riskerar att resultera i en osäker utgång som i sin tur kan uppfattas som ett resultat av godtyckligt dömande.²⁰³ Det är även angeläget att undvika processer som inbegriper gammal och svag bevisning, vilket möjliggörs genom preskriptionsinstitutet.²⁰⁴ Lindskog anser att det inte hade varit rimligt att använda domstolarnas begränsade resurser på att ”slita gamla trätor, som efter många års dvala plötsligt väcks till liv”.²⁰⁵

Avvecklingsfunktionen är ett uttryck för det allmännas intresse av en snar avveckling av förfallna skulder. Enligt Lindskog ska nämligen samhället verka för sunda relationer mellan medborgarna, vilket innebär att parter utan något onödigt dröjsmål bör reda ut sina mellanhavanden i syfte att behålla en god ordning. Det bör dock noteras att avvecklingsfunktionen endast angår fall där avsikten är att gäldenären utan dröjsmål ska betala sin skuld,

---

²⁰⁰ Lindskog (2017) s. 56 f.

²⁰¹ Jfr. Fehr (1913) s. 12; Jfr. Heidbrink (2019) s. 163.

²⁰² Se Heidbrink (2019) s. 161 f.

²⁰³ Se Lindskog (2017) s. 57.

²⁰⁴ Se Lindskog (2017) s. 57 f.; Jfr. Rodhe (1984) s. 650; Jfr. Heidbrink (2019) s. 162 f.

²⁰⁵ Se Lindskog (2017) s. 58.

eftersom det inte finns något samhälleligt intresse av att motverka långsiktiga kreditgivningarna.²⁰⁶

Slutligen innebär *anpassningsfunktionen* att rättsliga anspråk på grund av reglerna om bevisbörda efter hand i praktiken ändras till att motsvara yttre företeelser som fungerar som bevisning.²⁰⁷ Gregow håller emellertid inte med om att anpassningsfunktionen skulle vara ett syfte med preskription.²⁰⁸ Anpassningsfunktionen har inte heller fått något genomslag i övrig doktrin, varför dess betydelse går att ifrågasätta.²⁰⁹

4.4 Det offentlighetsrättsliga intresset av ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken

Vid införandet av miljöbalken rådde det oenighet bland remissinstanserna om avhjälpandeansvaret borde kunna preskriberas eller inte.²¹⁰ Skälet att undanta *ansvar* enligt 10 kap. 2–7 §§ från preskription i 10 kap. 8 § miljöbalken uppgavs vara den bristande överensstämmelsen mellan det civilrättsliga ansvaret i 10 kap. miljöbalken och det offentlighetsrättsliga ansvaret i till exempel 32 kap. miljöbalken.²¹¹ Den återopade diskrepansen specificerades inte i propositionen, men har av Högsta domstolen angivits vara det allmänna intresset av att föroreningskador avhjälpas. Således skiljer sig det bakomliggande intresset för det offentlighetsrättsliga avhjälpandeansvaret från intresset för det civilrättsliga ansvaret, som utgår från förhållandet mellan skadevällare och skadelidande.²¹² Valet att införa ett preskriptionsundantag motiverades även med att avhjälpandeansvaret ”handlar inte som preskriptionslagen främst om pengar”.²¹³

---

²⁰⁶ Se Lindskog (2017) s. 59.

²⁰⁷ Se Lindskog (2017) s. 60 ff.; Jfr. Gregow (2020) s. 24.

²⁰⁸ Se Gregow (2020) s. 24.

²⁰⁹ Det sagda behandlas närmare i avsnitt 6.2.1.

²¹⁰ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 358.

²¹¹ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

²¹² Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19; Jfr. prop. 1997/98:45 del 1 s. 564 ff.

²¹³ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

När ovanstående beaktas tillsammans med det allmänna intresse som avhjälpandeansvaret i 10 kap. miljöbalken avser att skydda,²¹⁴ framstår det enligt min mening som troligt att syftet med att undanta *ansvar* från preskription var att säkerställa och skapa garantier för att förorenade mark- och vattenområden blir föremål för avhjälpande utan att det belastar statsbudgeten.²¹⁵ Som noterades i avsnitt 4.2 hade preskription sannolikt resulterat i att avhjälpandekostnaden riskerar att få bäras av det allmänna, vilket i sin tur hade gått emot det nyss sagda. Utan ett preskriptionsundantag hade det allmänna till exempel fått bekosta avhjälpandet av de föroreningsskador som upptäcks mer än tio år efter att de orsakats och därmed hunnit preskriberas. Vidare hade ett preskriberat avhjälpandeansvar för en av de solidariskt ansvariga verksamhetsutövarna resulterat i att det solidariska ansvaret övergår till ett delat ansvar. I sin tur hade det resulterat i att en verksamhetsutövare inte längre kan göras ansvarig för samtliga avhjälpandeåtgärder och att det allmänna hade fått bekosta den del av avhjälpandet som preskriberats. Det hade således omintetgjort syftet med att införa ett solidariskt ansvar om att underlätta för tillsynsmyndighet.²¹⁶ Slutligen kan ett preskriptionsundantag bidra till ett bättre genomförande av principen om att förorenaren ska betala,²¹⁷ eftersom förorenaren inte kan undkomma ansvar genom att låta avhjälpandeansvaret preskriberas.

4.5 Sammanfattande kommentar

Sammanfattningsvis finns vissa partsintressen och samhällliga funktioner som kan sägas utgöra syftet med preskription, närmare bestämt *borgenärsintresset*, *befriandeintresset* och *klargörandeintresset*, *bevisbegränsningsfunktionen*, *avvecklingsfunktionen* och *anpassningsfunktionen*.

---

²¹⁴ Se avsnitt 2.1.

²¹⁵ Jfr. prop. 1997/98:45 del 1 s. 359.

²¹⁶ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

²¹⁷ Se avsnitt 2.1.

För det fall att en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken inte omfattas av preskriptionsundantaget, hade starttidpunkten för dess preskriptionstid på tio år varit verksamhetsutövarens handlade som orsakade föroreningsskadan. Om ett preskriptionsundantag inte hade införts hade även avhjälpandeansvaret omfattats av preskriptionslagen, vilket hade resulterat i att det allmänna i vissa situationer hade fått bära avhjälpandekostnaderna i strid med syftet av ett avhjälpandeansvar och principen om att förorenaren ska betala. Syftet med ett preskriptionsundantag kan enligt min mening antas vara att säkerställa att syftet med ett avhjälpandeansvar och ett solidariskt ansvar får genomslag – med andra ord att avhjälpande vidtas på bekostnad av förorenande verksamhetsutövare och att underlätta för tillsynsmyndighet.

5 Preskriptionsundantagets omfattning

Som framförts i föregående kapitel har det civilrättsliga intresset av preskription åsidosatts i syfte att tillgodose det offentligrättsliga intresset av att föroreningskador blir avhjälpna. En regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken utgör emellertid en civilrättslig talan grundad på ett offentligrättsligt ansvar. Med anledning av detta råder det oenighet om preskriptionsundantaget även omfattar en sådan regressfordran. Följande kapitel avser därför att utreda hur preskriptionsundantaget har tolkats i rättspraxis och doktrin vad avser dess tillämplighet på regressfordringar, i syfte att besvara uppsatsens frågeställningar. Kapitlet inleds därför med att studera preskriptionsundantagets ordalydelse (avsnitt 5.1), följt av en närmare utredning av de olika tolkningarna (avsnitt 5.2).

5.1 Tolkning av preskriptionsundantagets ordalydelse

Innan lagändringen år 2007, som avsåg att anpassa svensk lagstiftning till miljöansvarsdirektivet genom att göra preskriptionsundantaget tillämpligt även på miljöskador,²¹⁸ var preskriptionsundantaget placerat i 10 kap. 4 § andra stycket och angavs då innebära att preskriptionslagen inte var tillämplig på *avhjälpandeansvar*.²¹⁹ I samband med lagändringen gjordes emellertid ett propositionsuttalande om att dåvarande preskriptionsundantag innebar att preskriptionslagen inte var tillämplig på det *ansvar* som följer av 2 kap. 8 § och 10 kap. miljöbalken.²²⁰ Således hade preskriptionsundantaget ett bredare omfattningsområde än att endast träffa avhjälpandeansvaret i 10 kap. miljöbalken enligt den äldre ordalydelsen, i och med att även avhjälpanderegeln i 2 kap. 8 § omfattades. Lagändringen

---

²¹⁸ Se prop. 2006/07:95 s. 90.

²¹⁹ Se 10 kap. 4 § andra stycket i dess lydelse enligt SFS 1998:808; Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360.

²²⁰ Se prop. 2006/07:95 s. 89.

avsåg inte att ändra preskriptionsundantagets materiella innebörd, varför undantaget fortfarande bör omfatta mer än endast avhjälpandeansvaret i 10 kap. miljöbalken.²²¹

Numera återfinns preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § och anger att preskriptionslagen ”inte är tillämplig på ansvar enligt 2–7 §§”, vilket enligt propositionen angavs innebära att preskriptionslagen inte är tillämplig i fråga om *föroreningsskador* eller *allvarliga miljöskador*.²²² Utifrån ordalydelsen framgår således att avhjälpandeansvaret i 10 kap. 2 och 4 § miljöbalken omfattas av preskriptionsundantaget och därmed inte kan preskriberas. Vidare omfattas även det solidariska ansvaret i 10 kap. 6 § miljöbalken, eftersom det faller inom ordalydelsen av *ansvar* och omfattas av hänvisningen till 2–7 §§. Det är emellertid osäkert om en *regressfordran* enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken omfattas av preskriptionsundantagets ordalydelse. En sådan fordran grundar sig på det solidariska ansvaret och omfattas således indirekt av hänvisningen till 2–7 §§, men är i grunden en civilrättslig talan.

Begreppet *ansvar* innebär enligt Svenska Akademiens ordlista en skyldighet att stå till svars för något man vållat.²²³ Det går att argumentera både för och emot att en regressfordran faller inom ordets språkliga kärnområde.²²⁴ Å ena sidan innebär en regressfordran att ha ett anspråk riktat mot en person,²²⁵ vilket kan ses som en skyldighet för personen att stå till svars för vad denne vållat, det vill säga ta ansvar. Å andra sidan kan anspråket – regressfordran – anses bygga på avhjälpandeansvaret och utgör därmed inte en del av begreppet *ansvar* i sig. En regressfordran faller således inte med säkerhet

---

²²¹ Se prop. 2006/07:95 s. 90.

²²² Se prop. 2006/07:95 s. 89 f.

²²³ Se SAOB:s definition av ansvar.

²²⁴ Jfr. Lehrberg (2017) s. 147.

²²⁵ Se Lindskog (2017) s. 67; Jfr. SAOB:s definition av fordra.

inom det språkliga kärnområdet av begreppet *ansvar*, men inte nödvändigtvis utanför betydelseområdet heller.²²⁶

En regressfordran kan därmed sägas falla inom det så kallade osäkra betydelseområdet av preskriptionsundantagets ordalydelse. Med det avses situationer när lagtextens språkliga ordalydelse inte ger ett klart besked om huruvida den aktuella situationen omfattas av bestämmelsens språkliga innebörd eller inte.²²⁷

5.2 Tolkning av preskriptionsundantaget i rättspraxis och doktrin

5.2.1 Den första tolkningen

I slutskedet av författandet av denna uppsats kom Högsta domstolens dom²²⁸ som grundar sig på ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen²²⁹ från hösten 2019. Mark- och miljööverdomstolens dom hade dessförinnan återuppväckt diskussionen om tolkningsproblematiken avseende preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken²³⁰ och gavs prejudikatvärde i lagkommentarerna.²³¹ I Högsta domstolens domskäl besvarades frågan om en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket omfattas av preskriptionsundantaget, trots att det prövningstillstånd som hade meddelats endast berörde frågan om en sådan regressfordran är undantagen *preklusion* enligt 6 § lag (1981:131) om kallelse på okända borgenärer (kallelselagen) till följd av preskriptionsundantaget. Prejudikatet är därför av vikt för framställningen att utreda närmare:

---

²²⁶ Jfr. Lehrberg (2017) s. 147.

²²⁷ Jfr. Lehrberg (2017) s. 147 f.

²²⁸ Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19.

²²⁹ Se Mark- och miljööverdomstolens dom meddelad den 9 oktober 2019 i mål nr M 12278-18.

²³⁰ Se Werner (2020); Se Rubenson (2020).

²³¹ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken; Se Wik, Karnov lagkommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken.

Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19, avsåg en regressstalan för kostnadsansvaret mellan solidariskt ansvariga verksamhetsutövare. Verksamhetsutövare A hade på eget initiativ utfört avhjälpandeåtgärder på fastigheten och förde därför en regressstalan mot verksamhetsutövare B. A ansåg nämligen att B var solidariskt ansvarig enligt 10 kap. 6 § för avhjälpandet av föroreningskadan, eftersom denne tidigare hade vidtagit rivnings- och utfyllnadsarbeten på fastigheten. B bestred emellertid käromålet och gjorde gällande att A:s regressfordran var prekluderad enligt 6 § kallelselagen. Högsta domstolen prövade således om en regressfordran avseende ett kostnadsansvar enligt 10 kap. 6 § miljöbalken omfattas av reglerna om preklusion.²³² Inledningsvis konstaterade Högsta domstolen att verksamhetsutövarns ansvar enligt 10 kap. miljöbalken följer direkt av lag och inte förutsätter ett föreläggande från tillsynsmyndighet.²³³ Vidare ansågs en regressfordran enligt 10 kap. 6 § miljöbalken otvivelaktigt omfattas av preskriptionsundantagets ordalydelse, medan förarbetena inte bidrar till något klargörande.²³⁴ De ansåg slutligen att starka ”sakskaäl talar dock för att samma regler bör gälla enligt kapitlet för såväl en regressfordran som huvudfordran. Eftersom den aktuella typen av skador ofta kan förväntas bli kända först när lång tid förflutit skulle annars möjligheten till regress bli starkt begränsad. Det är mindre väl förenligt med principen om att förorenaren ska betala.”²³⁵ Sammantaget fann Högsta domstolen därmed att preskriptionslagen inte är tillämplig på regressfordringar enligt kapitlet.

Högsta domstolen fann således att regressfordringar *alltid* omfattas av preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken och därmed är undantagna preskription enligt preskriptionslagen. De tycks anse att en regressfordran faller inom det språkliga kärnområdet av preskriptionsundantagets ordalydelse och därmed omfattas av begreppet *ansvar*.²³⁶ Högsta domstolen lade även vikt vid det faktum att preskriptionstiden annars hade börjat löpa från och med den handling som orsakat föroreningskadan. Eftersom föroreningskador i vissa fall upptäcks först långt efter detta rättsfaktum –

---

²³² Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19, punkt 8.

²³³ Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19, punkt 27.

²³⁴ Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19, punkt 28 och 29.

²³⁵ Se Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19, punkt 30.

²³⁶ Se avsnitt 5.1.

den skadeorsakande handlingen – hade det i sin tur resulterat i att ett flertal regressfordringar redan hade varit preskriberade när avhjälpandeåtgärderna först utkrävs.²³⁷ Ett flertal av de ansvariga verksamhetsutövarna hade därmed kunnat undkomma sitt kostnadsansvar, vilket hade stått i strid med principen om att förorenaren ska betala.²³⁸

Det finns enligt min mening ingen kritik att rikta mot Högsta domstolens domskäl, mer än att de tycks utgå från att en regressfordran omfattas av preskriptionsundantagets språkliga kärnområde. Som redovisats i avsnitt 5.1 är det inte självklart att så är fallet, varför viss kritik kan riktas mot Högsta domstolens något förhastade slutsats avseende omfattningen av begreppet *ansvar*. Domstolen gör enligt min uppfattning en extensiv tolkning av lagtextens språkliga lydelse utan att motivera varför.²³⁹

Med det sagt har Högsta domstolens tolkning av preskriptionsundantagets omfattning även före denna dom kommit till uttryck i doktrinen. Gregow påpekar till exempel att avhjälpandeansvaret även omfattar ett kostnadsansvar. En fordran som grundar sig på detta kostnadsansvar torde därmed omfattas av preskriptionsundantaget och gälla ”utan särskild tidsbegränsning, vilket innebär att de är gällande inte bara till dess att de har fastställts utan också till att de har betalats”.²⁴⁰ Gregow tycks således ge uttryck för att ett kostnadsansvar, varpå en regressfordran grundar sig, är en del av avhjälpandeansvaret och därmed omfattas av preskriptionsundantaget.

Även Lindskog tycks indirekt förespråka denna tolkning. Solidariskt ansvar för en fordran kan enligt honom resultera i antingen subrogations- eller avtalsgrundad regressrätt.²⁴¹ För en subrogationsgrundad regressrätt, vars huvudförpliktelse är underkastad en annan preskriptionsordning än

---

²³⁷ Se avsnitt 4.2.

²³⁸ Jfr. avsnitt 2.1.

²³⁹ Jfr Lehrberg (2017) s. 147.

²⁴⁰ Jfr. Gregow (2020) s. 163 f.

²⁴¹ Jfr. Lindskog (2017) s. 215; Jfr. Ingvarsson (2017) s. 46 f.

preskriptionslagen, bör utgångspunkten enligt Lindskog vara att ”ett *subrogationsgrundat regresskrav* är underkastat samma preskriptionsordning som huvudförpliktelsen”.²⁴² Han baserar sitt uttalande på att den eller de funktioner som en bestämmelse om en annan preskriptionsordning än preskriptionslagen avser att fylla, inte påverkas av att en fordran överlåts.²⁴³ En regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket är ett exempel på en sådan subrogationsgrundad regressrätt som genom preskriptionsundantaget är underkastad en annan preskriptionsordning än preskriptionslagen.²⁴⁴ En sådan regressfordran torde därmed, enligt Lindskogs resonemang, omfattas av preskriptionsundantaget.

Slutligen bör det påpekas att eftersom preskription inträder automatiskt och utan förvarning, ankommer det på parterna själva att hålla reda på när preskriptionen för en fordran inträder.²⁴⁵ Enligt Gregow är det därför av vikt att bestämmelserna om preskription är enkla att tillämpa, så att såväl borgenären som gäldenären utan professionell hjälp och utan svårigheter kan bedöma när preskription ska ske respektive om det har skett.²⁴⁶ Lindskog menar att eftersom preskription har en drastisk rättighetsavskärande verkan kan inte bestämmelser om preskription tillämpas analogt och ska dessutom tolkas restriktivt.²⁴⁷ Kan en situation endast med tvekan hänföras till lagbestämmelsens tillämpningsområde, bör preskription därför inte anses ha inträtt även om ändamålsskäl talar för det.²⁴⁸

Sammanfattningsvis medför den första tolkningen enligt Högsta domstolen och doktrin att en regressfordran *alltid* ska anses omfattas av preskriptionsundantaget. Genom Högsta domstolens nytillkomna prejudikat i frågan torde denna tolkning även vara att anse som gällande rätt. Eftersom

---

²⁴² Se Lindskog (2017) s. 217.

²⁴³ Se Lindskog (2017) s. 217.

²⁴⁴ Se avsnitt 4.2.

²⁴⁵ Se Gregow (2020) s. 31.

²⁴⁶ Se Gregow (2020) s. 32.

²⁴⁷ Se Lindskog (2017) s. 228.

²⁴⁸ Se Lindskog (2017) s. 228.

uppsatsen syftar till att utreda rättspraxis och doktrins olika tolkningar av preskriptionsundantagets omfattning i syfte att analysera vilken tolkning som hade varit rimligast utifrån en samlad bedömning av ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken, har jag dock inte nöjt mig med att konstatera vad som torde vara gällande rätt enligt Högsta domstolen. Istället bör även tidigare tolkningar i doktrin och rättspraxis studeras närmare.

5.2.2 Den andra tolkningen

Ovanstående avgörande från Högsta domstolen avsåg ett överklagat avgörande från Mark- och miljööverdomstolen från hösten 2019.²⁴⁹ Avgörandet från Mark- och miljööverdomstolen gavs snabbt prejudikatvärde i lagkommentarerna och ansågs ge uttryck för gällande rätt.²⁵⁰ Genom Högsta domstolens domskäl, som skiljde sig från Mark- och miljööverdomstolens, får avgörandet numera anses vara en feltolkning.²⁵¹ Med det sagt bör emellertid Mark- och miljööverdomstolens tolkning utredas närmare för att uppfylla framställningens syfte:

Mark- och miljööverdomstolen konstaterade i sina domskäl att preskriptionsundantaget endast är tillämpligt på avhjälpandeansvaret ”i förhållande till det allmänna”. Eftersom verksamhetsutövaren som vidtagit avhjälpandeåtgärderna inte hade påstått att tillsynsmyndigheten utkrävt något avhjälpande av denne – och således förde talan om ersättning för kostnader för en sanering som denne frivilligt hade låtit utföra – ansåg Mark- och miljööverdomstolen att det således var ”fråga om en ekonomisk tvist mellan två enskilda”. En sådan fordran ansågs falla utanför preskriptionsundantaget ”och kan då preskriberas”.²⁵²

---

²⁴⁹ Se Mark- och miljööverdomstolens dom meddelad den 19 oktober 2019 i mål M 12278-18.

²⁵⁰ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken; Se Wik, Karnov lagkommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken.

²⁵¹ Se avsnitt 5.2.1; Jfr. Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19.

²⁵² Se Mark- och miljööverdomstolens dom meddelad den 9 oktober 2019 i mål M 12278-18.

I lagkommentarerna ansågs domskälen ge uttryck för att en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken *aldrig* omfattas av preskriptionsundantaget och således kan preskriberas. Detta eftersom preskriptionsundantaget endast omfattar ansvaret gentemot det allmänna.²⁵³ Även Rubenson gör denna tolkning av domskälen och förklarar att Mark- och miljööverdomstolen genom avgörandet slog fast att preskriptionslagen är tillämplig på regressfordringar. Rubenson tolkar Mark- och miljööverdomstolens domskäl på så vis att preskriptionsundantaget enbart rör avhjälpandeansvaret *gentemot det allmänna* och därmed aldrig kan omfatta en civilrättslig tvist om en regressfordran.²⁵⁴

Tolkningen grundar sig på ett uttalande från Bengtsson, till vilket Mark- och miljööverdomstolen även hänvisar i sina domskäl. Bengtsson ifrågasätter om preskriptionsundantaget ska tillämpas på en regressfordran, eftersom det enligt honom är ”*mindre sannolikt* [min kursivering] att man skulle tillämpa bestämmelsen på ett civilrättsligt anspråk på ersättning för kostnader”.²⁵⁵ Han motiverar inte sin åsikt närmare, utan hänvisar till en sida i propositionen där syftet med det solidariska ansvaret och preskriptionsundantaget behandlas.²⁵⁶ Enligt propositionsuttalandet infördes preskriptionsundantaget som en följd av diskrepansen mellan det civilrättsliga och det offentlighetsrättsliga ansvaret – med andra ord de olika bakomliggande intressen som ansvaren avser att skydda – tillsammans med det faktum att avhjälpandeansvaret till skillnad från preskriptionslagen inte främst handlar om pengar. Det bör dock noteras att Bengtsson, genom sitt val av formulering, ger uttryck för en viss osäkerhet avseende sin egen slutsats.

Sammanfattningsvis är den andra tolkningen, som kan utläsas av Mark- och miljööverdomstolens domskäl tillsammans med doktrin, att

---

²⁵³ Se Bengtsson m.fl. (2020) kommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken; Se Wik, Karnov lagkommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken.

²⁵⁴ Jfr. Rubenson (2020).

²⁵⁵ Bengtsson (2001) s. 163. – Bengtsson anser även att allmännas anspråk på ersättning torde kunna preskriberas; Jfr. SOU 2006:39 s. 168 f.

²⁵⁶ Se prop. 1997/98:45 del 1 s. 360; Jfr. Bengtsson (2001) s. 163 fotnot 75.

preskriptionsundantaget *aldrig* omfattar en regressfordran. Med det sagt finns det anledning att ifrågasätta om det verkligen är en korrekt tolkning av Mark- och miljööverdomstolens domskäl, eftersom en tredje tolkning har kunnat utläsas av domskälen, vilken behandlas i det följande.

5.2.3 Den tredje tolkningen

Utifrån Mark- och miljööverdomstolens domskäl har ytterligare en tolkning gjorts av doktrin och mark- och miljödomstolen. Denna tredje tolkning förespråkar att en regressfordran endast faller utanför preskriptionsundantagets omfattning när avhjälpandeåtgärderna inte föregåtts av ett krav från det allmänna, genom till exempel ett föreläggande från tillsynsmyndigheten.²⁵⁷ Det stämmer enligt min uppfattning bättre överens med Mark- och miljööverdomstolens faktiska formulering av domskälen, men går att ifrågasätta utifrån den rättsliga kontexten.

Mark- och miljööverdomstolen betonade i domskälen att tillsynsmyndigheten inte hade riktat något föreläggande om avhjälpande mot verksamhetsutövaren. Rättsfaktumet ansågs medföra att det var en ekonomisk tvist mellan två enskilda, varför det bedömdes falla utanför preskriptionsundantagets omfattning.²⁵⁸ För att motivera en sådan åtskillnad mellan frivilligt initierade avhjälpandeåtgärder och avhjälpandeåtgärder som föregåtts av ett krav från det allmänna, finns enligt min mening endast två tänkbara förklaringar.

En förklaring är att Mark- och miljööverdomstolen ansåg att den utlösande faktorn för ett *avhjälpandeansvar* inte är ett uppfyllande av rekvisiten i 10 kap. 2 och 4 § miljöbalken – med andra ord att en förorening föreligger och att den utgör en risk för människors hälsa eller miljön – utan först då ett krav på avhjälpande framställs av det allmänna, genom till exempel ett föreläggande från tillsynsmyndighet. Således hade ett krav från

---

²⁵⁷ Se mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätts dom den 6 juli 2020 i mål M 2927-17; Jfr. Werner (2020).

²⁵⁸ Jfr. Lehrberg (2017) s. 181.

tillsynsmyndigheten utgjort ett tredje rekvisit för att rättsföljden om ett avhjälpandeansvar skulle inträda. Om avhjälpandeåtgärderna initierats frivilligt hade de således fallit utanför *hela* 10 kap. miljöbalkens omfattning och därmed inte heller omfattats av preskriptionsundantaget. Som redovisats i avsnitt 2.4 stämmer dock denna förklaring inte med den rättsliga kontexten, eftersom ett föreläggande från tillsynsmyndigheten inte utgör ett rekvisit för att rättsföljden – avhjälpandeansvaret – ska inträda. Således bör även frivilligt initierade avhjälpandeåtgärder omfattas av 10 kap. miljöbalken, även om dessa genomförts i strid med anmälningsplikten²⁵⁹

En annan förklaring är att Mark- och miljööverdomstolen istället utgick från att det är det *solidariska ansvaret* som förutsätter ett krav på avhjälpande från tillsynsmyndigheten. Med andra ord skulle en verksamhetsutövare som har ett avhjälpandeansvar inte vara förhindrad att frivilligt initiera avhjälpandeåtgärder enligt 10 kap. 2 och 4 § miljöbalken, men om denne önskar att föra en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket för kostnadsansvaret, måste avhjälpandeåtgärderna ha föregåtts av ett krav från det allmänna. Även denna förklaring går emellertid att ifrågasätta utifrån den rättsliga kontexten. I NJA 2012 s. 125 konstaterades till exempel att en exploatör som *frivilligt* vidtagit avhjälpandeåtgärder genom dessa blev att anse som verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § och således kunde föra en regresstalan för kostnadsansvaret enligt 10 kap. 6 § andra stycket. Således har det i rättspraxis konstaterats att ett krav på avhjälpandeåtgärder från det allmänna inte är en förutsättning för att ett solidariskt ansvar ska föreligga, vilket talar emot denna förklaring. Denna förklaring stöds inte heller av ordalydelsen eller förarbetena.²⁶⁰

Sammanfattningsvis utgår den tredje tolkningen från att ett krav från det allmänna genom till exempel ett föreläggande från tillsynsmyndighet är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget. Detta tycks vara det Mark- och miljööverdomstolen förespråkade i sitt

---

²⁵⁹ Se avsnitt 2.5.

²⁶⁰ Se avsnitt 2.2 och kapitel 3.

avgörande från hösten 2019. Högsta domstolens prejudikat medför emellertid att tolkningen numera får anses vara förlegad.²⁶¹

5.3 Sammanfattande kommentar

Sammanfattningsvis kan tre olika tolkningar utläsas från rättspraxis och doktrin. Den första tolkningen om att preskriptionsundantaget alltid omfattar en regressfordran torde numera vara att anse som gällande rätt i och med Högsta domstolens prejudikat i frågan. Det går emellertid att rikta viss kritik även mot den första tolkningen. Den tycks till exempel utgå från att en regressfordran omfattas av preskriptionsundantagets ordalydelse, vilket jag i avsnitt 5.1 har visat inte nödvändigtvis är fallet.

Den andra tolkningen om att en regressfordran aldrig omfattas av preskriptionsundantaget kan kritiseras för att grunda sig på ett uttalande från Bengtsson som enligt min mening går att ifrågasätta. Bengtsson motiverar inte sin slutsats och ger själv uttryck för en viss osäkerhet, vilket påverkar argumentets styrka.

Den tredje tolkningen ger uttryck för att ett föreläggande från tillsynsmyndigheten utgör ett rekvisit för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget. Det stämmer emellertid inte in i den rättsliga kontexten och går därmed att kritisera.

---

²⁶¹ Se avsnitt 5.2.2.

6 Avslutande diskussion

6.1 Sammanfattning av tolkningsproblematiken

I föregående kapitel genomfördes en utredning av uppsatsens första frågeställning: *Hur har preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken tolkats i rättspraxis och doktrin vad avser dess tillämplighet på regressfordringar enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken?*

Som svar på denna fråga har jag funnit att det förekommer tre olika tolkningar: (1) att en regressfordran *alltid* omfattas av preskriptionsundantaget, (2) att en regressfordran *aldrig* omfattas av preskriptionsundantaget och (3) att ett *krav från det allmänna* är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken. Den första tolkningen torde numera vara att anse som gällande rätt i och med Högsta domstolens prejudikat i frågan.

Samtliga tolkningar behöver dock analyseras för att besvara uppsatsens andra frågeställning: *Vilken tolkning är rimligast utifrån en samlad bedömning av ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken?*

För att besvara frågan behöver de olika ändamålen inledningsvis fastställas (avsnitt 6.2), följt av en diskussion om var och en av de olika tolkningarna med utgångspunkt i ändamålen (avsnitt 6.3). Slutligen presenteras en sammanfattande slutsats (avsnitt 6.4).

6.2 Diskussion om ändamålen

6.2.1 Ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen

Som konstaterats i avsnitt 4.1 kan ändamålet med en lagstiftning sökas i dess syfte. Syftet med preskription enligt preskriptionslagen anges dock inte i förarbetet eller lagtexten. Högsta domstolen har endast angett att det är att skapa klarhet, säkerhet och ekonomi i rättslivet samt att undvika bevisvårigheter och olägenheter som följer av att fordringar hålls svävande.²⁶² I doktrin har syftet dock utvecklats till att innefatta tre partsintressen – *borgenärsintresset*, *befriandeintresset* och *klargörandeintresset* – och tre samhällliga funktioner – *bevisbegränsningsfunktionen*, *avvecklingsfunktionen* och *anpassningsfunktionen*.²⁶³

Dessa intressen och funktioner utgör enligt min mening också ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen, eftersom de ger uttryck för de funktioner som lagregeln avser att fylla i samhället. Preskriptionsinstitutet som sådant är gammalt, men Lindskog – och delvis Högsta domstolen – gav uttryck för dessa intressen och funktioner relativt nyligen. Således är min bedömning att de inte borde ha hunnit påverkas av ändrade samhällsförhållanden.²⁶⁴ Däremot tycks *anpassningsfunktionen*, som Lindskog förespråkar, inte beaktas som en av funktionerna med preskription enligt preskriptionslagen då den varken kommer till uttryck i rättspraxis eller i övrig doktrin.²⁶⁵ Anpassningsfunktionen utelämnas därför från den fortsatta diskussionen.

I den fortsatta analysen kommer jag således att undersöka om de tre olika tolkningarna riskerar att strida mot ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen, som utgör ovan beskrivna partsintressen och

---

²⁶² Se avsnitt 4.3.

²⁶³ Se avsnitt 4.3.

²⁶⁴ Se avsnitt 4.1.

²⁶⁵ Se avsnitt 4.3.

samhälleliga funktioner. Tolkningarna kommer även att undersökas gentemot ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken, som utreds i efterföljande avsnitt.

6.2.2 Ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken

Syftet med att undanta *ansvar* från preskriptionslagen enligt 10 kap. 8 § miljöbalkens ordalydelse angavs grunda sig i den diskrepans som råder mellan civilrättsligt ansvar enligt till exempel 32 kap. miljöbalken och offentligrättsligt ansvar enligt 10 kap. miljöbalken. Diskrepansen har av Högsta domstolen identifierats som rättsområdenas olika syften och skyddsintressen, vilket enligt min åsikt torde vara en korrekt bedömning.²⁶⁶ Preskriptionsundantaget motiverades även med att avhjälpandeansvaret, till skillnad från preskriptionslagen, inte främst grundar sig på ett ekonomiskt intresse. Utifrån syftet som definierats i avsnitt 4.4 framgår dock inte tydligt vilken funktion preskriptionsundantaget ska fylla, det vill säga vilket ändamål det ska ha. Vägledning får därför hämtas från intentionerna med lagstiftningen i sin helhet.

Som påvisats tidigare i framställningen utgör avhjälpandeansvaret en kravregel med syfte att uppfylla miljöbalkens övergripande målregel i 1 kap. 1 § miljöbalken om att främja en hållbar utveckling.²⁶⁷ Det allmänna intresset som avhjälpandeansvaret i grund och botten avser att skydda är att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en hälsosam och god miljö, vilket i 1 kap. 1 § andra stycket första punkten bland annat anges innebära att människors hälsa samt miljön ska skyddas mot skador och olägenheter som kan orsakas av föroreningar. Genom att införa ett avhjälpandeansvar skapades därmed garantier för att förorenade mark- och vattenområden blir föremål för avhjälpandeåtgärder utan att det belastar statsbudgeten, eftersom det primära ansvaret ålades verksamhetsutövarna i

---

²⁶⁶ Se avsnitt 4.4.

²⁶⁷ Se avsnitt 2.1.

enlighet med principen om att förorenaren ska betala.²⁶⁸ Avhjälpandeansvaret utlöses när det föreligger en föroreningsskada som utgör en *risk* för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.²⁶⁹ Således säkerställer avhjälpandeansvaret att människors hälsa och miljö skyddas mot skador eller olägenheter, eftersom en sådan skada eller olägenhet inte ännu behöver ha inträtt för att avhjälpandeansvaret ska kunna göras gällande.

För att underlätta för tillsynsmyndigheterna – och därmed bespara staten kostnader – infördes ett solidariskt ansvar för avhjälpandeansvaret. Likt påvisat i avsnitt 3.4.1 råder det oenighet om hur 10 kap. 6 § miljöbalken ska tolkas avseende hänvisningen till 10 kap. 4 § miljöbalken. Som framförts i avsnitt 3.5 anser jag emellertid att den offentlighetsrättsliga tolkningen torde vara den korrekta, eftersom den civilrättsliga tolkningen hade gått emot syftet med det solidariska ansvaret. Den fortsatta analysen kommer därför att utgå från att en tillsynsmyndighet kan göra en enskild verksamhetsutövare ansvarig för samtliga avhjälpandeåtgärder, trots att det finns andra solidariskt ansvariga verksamhetsutövare, vilket ligger i linje med den offentlighetsrättsliga tolkningen av 10 kap. 6 § miljöbalken.

I och med att föroreningsskador riskerar att upptäckas först långt efter att de orsakats hade en preskriptionstid på tio år – likt preskriptionslagen föreskriver – omintetgjort syftet med ett avhjälpandeansvar. Som angetts i avsnitt 4.2 leder preskription av ett solidariskt ansvar till att det övergår till ett delat ansvar. Det hade dels resulterat i att det allmänna hade fått bekosta den del av avhjälpandet som preskriberats, dels att tillsynsmyndigheterna varit tvungna att rikta individuella förelägganden om avhjälpande mot respektive verksamhetsutövare. Således hade rättsföljden varken underlättat för tillsynsmyndigheterna eller säkerställt ett avhjälpande som inte belastar statsbudgeten.

---

²⁶⁸ Se avsnitt 2.2.

²⁶⁹ Se avsnitt 2.3.1.

Sammanfattningsvis anser jag att ändamålet med preskriptionsundantaget i miljöbalken är att säkerställa att syftena med avhjälpandeansvaret och det solidariska ansvaret uppfylls, vilket i sin tur ämnar förverkliga uppfyllandet av den övergripande målregeln i 1 kap. 1 § miljöbalken. Eftersom en regressfordran enligt min bedömning faller inom det språkliga osäkerhetsområdet av preskriptionsundantagets omfattning,²⁷⁰ finns det anledning att studera huruvida ett preskriptionsundantag för regressfordringar bidrar till att uppfylla ovan redovisade ändamål.

6.3 De olika tolkningarnas ändamålsenlighet

6.3.1 Tolkning 1: En regressfordran omfattas alltid av preskriptionsundantaget

Den första tolkningen innebär att regressfordringar enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken *alltid* omfattas av preskriptionsundantaget. Det är den tolkning som Högsta domstolen numera ansett vara den korrekta.

Det bör inledningsvis noteras att tolkningen går *emot* ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen på ett flertal punkter. Först av allt tvingas gäldenären – med andra ord de ansvariga verksamhetsutövarna – att bevara bevisning om betalning för all framtid, vilket inte beaktar *befriandeintresset*. Det utgör sannerligen en skarp kontrast mot rådande preskriptionsregler då befriandeintresset anses vara ett av de viktigaste ändamålen med preskription enligt såväl Lindskog, Gregow och Rodhe. Tolkningen medför även att *bevisbegränsningsfunktionen* inte beaktas, eftersom domstolarna riskerar att tvingas döma på gammal och svag bevisning för det fall att föroreningskadan orsakades för länge sedan.

Den första tolkningen kan också medföra att *klargörandeintresset* inte beaktas, men det går även att argumentera för det motsatta. Å ena sidan

---

²⁷⁰ Se avsnitt 5.1.

medför tolkningen att en verksamhetsutövare som vidtagit avhjälpandeåtgärder inte behöver beakta någon bortre tidsgräns för att föra en regresstalan enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken mot övriga solidariskt ansvariga verksamhetsutövare. Därmed riskerar dessa att ha skulden överhängandes till dess att de riskerar att glömma bort den, vilket strider mot klargörandeintresset. Å andra sidan torde det enligt min mening inte vara troligt att en verksamhetsutövare som vidtagit avhjälpandeåtgärder skulle avvakta med att föra en regresstalan. Detta grundar jag på att avhjälpandekostnaderna tenderar att vara höga och att verksamhetsutövaren riskerar att få stå för den ekonomiska bördan om någon av de andra ansvariga verksamhetsutövarna inte har förmågan att betala sin del av kostnadsansvaret. Dessa två anledningar torde därmed utgöra incitament nog för att en verksamhetsutövare som vidtagit avhjälpandeåtgärder i ett tidigt skede vill föra en regresstalan och fördela kostnadsansvaret. Således anser jag att den första tolkningen inte nödvändigtvis går emot klargörandeintresset, eftersom dess funktion fortfarande torde få genomslag. Det går utifrån ovanstående resonemang att argumentera både för och emot en förenlighet med även *avvecklingsfunktionen*, eftersom förfallna skulder i teorin inte skulle behöva avvecklas inom en snar framtid men i praktiken torde göra det på grund av de ovan redovisade incitamenten.

Ändamålsenligheten av den första tolkningen stöds däremot av *borgenärsintresset*, som beaktar borgenärens intresse av att vara bevarad vid sin materiella rätt. Preskription ska därför inte inträffa på ett sätt som är överraskande för den genomsnittliga borgenären, utan istället som en följd av dennes passivitet. Hade ett preskriptionsundantag inte funnits skulle emellertid preskription av en regressfordran inträda tio år efter den handling som orsakat föroreningskadan.²⁷¹ Det sagda hade därmed riskerat att resultera i att preskription inträder innan ett avhjälpandeansvar ens hade hunnit utkrävas. Det hade inneburit att avhjälpandeansvaret – som fortfarande är undantagen preskription – kan utkrävas men att den utvalda verksamhetsutövaren riskerar att få stå för det totala kostnadsansvaret

---

²⁷¹ Se avsnitt 4.2.

gentemot det allmänna. Det hade inte varit förenligt med borgenärsintresset, eftersom preskription hade inträtt utan att vara en följd av borgenärens passivitet. Således säkerställer den första tolkningen, som förespråkar ett preskriptionsundantag, att borgenärsintresset uppfylls.

Vidare så undviker den första tolkningen att preskription inträffar på ett sätt som hade varit överraskande för den genomsnittlige borgenären, i och med att en regressfordran tycks falla inom det osäkra betydelseområdet av preskriptionsundantagets ordalydelse.²⁷² För situationer likt dessa – där lagstiftningen inte är lättförståelig och tydlig – förespråkar såväl Lindskog som Gregow att borgenärsintresset ska ges företräde, eftersom preskription har en drastisk rättighetsavskärande verkan. Således talar även det för den första tolkningens ändamålsenlighet.

Sammantaget finns det argument för och emot den första tolkningens ändamålsenlighet med preskription enligt preskriptionslagen. Visserligen talar flertalet av intressena och funktionerna som utgör ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen emot tolkningen, men däremot förespråkar Lindskog och Gregow för att borgenärsintresset bör ges företräde vid en situation som denna. Jag instämmer i detta och att den första tolkningen är att anse som ändamålsenlig i förhållande till preskription enligt preskriptionslagen.

Den första tolkningen är även förenlig med ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken. Tolkningen utgör inget hinder mot den funktion preskriptionsundantaget avser att fylla i samhället,²⁷³ vilket är att föreningsskador avhjälpas utan att det belastar statsbudgeten. Frågan är emellertid om tolkningen är *nödvändig* för ett uppfyllande av den funktion som preskriptionsundantaget avser att fylla? Å ena sidan kan tolkningen inte sägas vara en nödvändighet för att uppfylla ändamålet med att avhjälpa föreningsskador, eftersom avhjälpandeansvaret i sig

---

²⁷² Se avsnitt 5.1.

²⁷³ Se avsnitt 4.1.

fortfarande är undantaget preskription. Å andra sidan kan tolkningen medföra att verksamhetsutövare frivilligt vågar initiera avhjälpandeåtgärder för en föroreningskada, i till exempel exploateringssyfte, eftersom de vet att en regressfordran avseende kostnadsansvaret inte riskerar att preskriberas. Hade en regressfordran kunnat preskriberas hade starttidpunkten för preskriptionstiden, samt dess längd, varit densamma som för huvudfordringen.²⁷⁴ Resultatet hade därmed – som konstaterats ovan – blivit att regressfordringar som baseras på en föroreningskada som är äldre än tio år, riskerar att redan vara preskriberade när föroreningskadan först upptäcks och avhjälpandeansvaret görs gällande. Frivilligt initierade avhjälpandeåtgärder hade i sådana fall riskerat att minska, vilket hade stridit mot ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken. Uppsatsen har visserligen inte utrett hur ofta avhjälpandeåtgärder initieras frivilligt, men det står klart att så sker. I NJA 2012 s. 125 utförde till exempel en exploatör frivilligt avhjälpandeåtgärder, varigenom denne blev att anse som verksamhetsutövare och därmed kunde föra en regresstalan.²⁷⁵ Även i det nyutkomna avgörandet från Högsta domstolen initierades avhjälpandeåtgärderna frivilligt.²⁷⁶

Sammanfattningsvis är min bedömning att såväl ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen som ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken, tillgodoses genom den första tolkningen som förespråkar att regressfordringar alltid omfattas av preskriptionsundantaget. Lagstiftaren har gjort det aktiva valet att undanta ansvar enligt 2–7 §§ miljöbalken från preskriptionslagen i dess helhet, utan att reglera till exempel en separat starttidpunkt för en regressfordran enligt 10 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. För att säkerställa att avhjälpandeåtgärder vidtas även på frivilligt initiativ – och för att undvika resultatet av att en regressfordran kan ha preskriberats redan innan

---

²⁷⁴ Se avsnitt 4.3.

²⁷⁵ Se avsnitt 2.2.

²⁷⁶ Se avsnitt 5.2.1.

avhjälpandeåtgärder vidtagits – måste avsikten ha varit att även regressfordringar ska omfattas av preskriptionsundantaget. Resultatet hade annars varit oskäligt och stått i strid med ändamålet med lagstiftningarna.

6.3.2 Tolkning 2: En regressfordran omfattas aldrig av preskriptionsundantaget

Den andra tolkningen innebär, tvärt emot den första, att en regressfordran *aldrig* omfattas av preskriptionsundantaget och har förespråkats i doktrin av bland annat Bengtsson, till vilken Mark- och miljööverdomstolen hänvisade.²⁷⁷

Inledningsvis kan tolkningen sägas tillvarata *befriandeintresset* och *klargörandeintresset*, vilket innebär att gäldenären efter viss tid inte längre ska behöva bevara bevis eller riskera att glömma sin skuld. Vidare kan tolkningen till synes vara ändamålsenlig i och med att den säkerställer *bevisbegränsningsfunktionen* och *avvecklingsfunktionen*. Detta eftersom en regressfordran enligt denna tolkning preskriberas tio år efter det att föroreningsskadan orsakades. Således behöver domstolarna inte döma på svag bevisning och förfallna skulder avvecklas snabbt i linje med ändamålet.

Samma argument som konstaterats tala *för* ett uppfyllande av *borgenärsintresset* utifrån den första tolkningen kan dock tala *emot* ett uppfyllande enligt den andra tolkningen. Genom att låta en regressfordran omfattas av preskription – trots preskriptionsundantagets osäkra betydelseområde – finns det en risk för att verksamhetsutövaren som vidtagit avhjälpandeåtgärderna tror att en regressfordran av behandlat slag omfattas av preskriptionsundantaget. Således riskerar denne att gå miste om sin materiella rätt på grund av en feltolkning av lagstiftningen. Preskriptionen riskerar i sådana fall att inträffa på ett sätt som är

---

²⁷⁷ Se avsnitt 5.2.2.

överraskande för borgenären, inte minst eftersom en regressfordran kan ha preskriberats redan innan avhjälpandeansvaret utkrävts. Det hade därmed åsidosatt *borgenärsintresset*.

Sammantaget finns det såväl önskade som oönskade konsekvenser av den andra tolkningen sett utifrån ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen. Tolkningen går emellertid att ifrågasätta desto mer utifrån ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken, vilket avser att säkerställa att syftena med avhjälpandeansvaret och det solidariska ansvaret uppfylls. Visserligen riskerar inte tolkningen ett uppfyllande av syftet med ett avhjälpandeansvar, eftersom avhjälpandeansvaret i sig fortfarande är undantaget preskription. Den verksamhetsutövare som det allmänna riktar krav på avhjälpandeåtgärder mot kan därmed inte undkomma sitt ansvar enligt den andra tolkningen. Däremot riskerar tolkningen att medföra att verksamhetsutövare undviker att frivilligt initiera avhjälpandeåtgärder. Om dessa visar sig vara orsakade för längre än tio år sedan, hade verksamhetsutövaren i sådana fall riskerat att få stå för det totala kostnadsansvaret för det fall att de övriga solidariskt ansvariga verksamhetsutövare åberopade preskription. Antalet avhjälpandeåtgärder hade således riskerat att minska och utgången hade stridit mot principen om att förorenaren ska betala, eftersom ett flertal av de ansvariga verksamhetsutövarna hade kunnat undkomma ansvar. Sammantaget riskerar den andra tolkningen att minska antalet föroreningsskador som avhjälpas, vilket i sin tur strider mot den övergripande målregeln i 1 kap. 1 § miljöbalken om att främja en hållbar utveckling.

En annan bedömning hade troligen varit för handen om starttidpunkten för preskriptionstiden istället hade varit när avhjälpandeåtgärderna betalats. Som konstaterats i avsnitt 4.2 utgör dock det *första rättsfaktumet* starttidpunkten, varför preskriptionstiden inleds i samband med den handling som orsakat föroreningsskadan. Med utgångspunkt från gällande rätt blir min slutsats därför att det finns en överhängande risk för att

ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken inte uppnås vid den andra tolkningen, eftersom de effekter som lagstiftaren eftersträvar riskerar att inte få genomslag.

Sammanfattningsvis är min slutsats att såväl ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen som ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken talar emot den andra tolkningen. Som konstaterats avseende den första tolkningen hade resultatet av att inte låta en regressfordran omfattas av preskriptionsundantaget blivit oskäligt och stått i strid med de två lagstiftningarnas ändamål. Visserligen uppfylls ett flertal av intressena och funktionerna med preskriptionslagens ändamål genom tolkningen, men dessa bör enligt min mening åsidosättas för att säkerställa *borgenärsintresset* likt Gregow och Lindskog gett uttryck för.

6.3.3 Tolkning 3: Ett krav från det allmänna är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget

Den tredje tolkningen utgår från att ett *krav från det allmänna* är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget. Således tycks tolkningen utgå från att ett krav från det allmänna är ett rekvisit för att rättsföljden om ett preskriptionsundantag ska inträda för en regressfordran. Som visats i avsnitt 5.2.3 stämmer det emellertid inte överens med den rättsliga kontexten. Trots det bör tolkningens ändamålsenlighet ändå utredas.

Tolkningen medför att den enskilda verksamhetsutövaren måste avvakta ett krav från det allmänna innan denne kan vidta avhjälpandeåtgärder om den vill undvika preskription. Som framgått av avsnitt 2.4 tenderar krav på avhjälpandeåtgärder från det allmänna att utgå i samband med en tillståndsprovning, alternativt genom ett föreläggande. Det sistnämnda kan till exempel vara en följd av anmälningsplikten i 28 § förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. En sådan anmälan behöver inte

nödvändigtvis följas av ett beslut från tillsynsmyndigheten utan innebär endast att avhjälpandeåtgärderna får påbörjas först sex veckor efter det att anmälan gjordes. Följs en anmälan inte av ett beslut från tillsynsmyndighet medför det således, enligt den tredje tolkningen, att verksamhetsutövarens regressfordran inte omfattas av preskriptionsundantaget och kan därmed preskriberas. Hade ett beslut tvärtemot följt av anmälan hade regressfordran dock omfattats av preskriptionsundantaget. En sådan skillnad mellan den civilrättsliga och offentligrättsliga delen av 10 kap. 6 § andra stycket är enligt min mening olämplig sett till ändamålsenligheten på ett flertal punkter som redovisas nedan.

För det första kan den tredje tolkningen inte med säkerhet sägas vara förenlig med ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen. Å ena sidan omfattas en regressfordran av preskriptionsundantaget när avhjälpandeåtgärderna föregås av ett krav från det allmänna, vilket – precis som den första tolkningen – riskerar att strida mot *befriandeintresset* och *bevisbegränsningsfunktionen*. Å andra sidan faller en regressfordran utanför preskriptionsundantagets omfattning när avhjälpandeåtgärderna är frivilligt initierade, vilket – likt den andra tolkningen – strider mot *borgenärsintresset* eftersom lagstiftning blir otydlig och svår att tillämpa för borgenären. Det går således att argumentera både för och emot tolkningens ändamålsenlighet med preskription enligt preskriptionslagen.

Genom att uppställa ett rekvisit om ett krav från det allmänna för att rättsföljden om ett preskriptionsundantag ska inträda för en regressfordran, riskerar tolkningen däremot att strida mot ändamålet med preskriptionsundantaget i miljöbalken. Att tvinga verksamhetsutövare att avvakta ett krav från det allmänna innan avhjälpandeåtgärder kan vidtas, kan inte ha varit den effekt som 10 kap. miljöbalken var avsedd att leda till i samhället. Ändamålet med preskriptionsundantaget är som konstaterats i avsnitt 6.2.2 att uppfylla syftet med avhjälpandeansvaret och syftet med det solidariska ansvaret, vilka i sin tur avser att genomföra den övergripande

målregeln i 1 kap. 1 § miljöbalken.²⁷⁸ Den önskade effekten enligt 10 kap. miljöbalken är därmed att avhjälpa föroreningsskador i så stor utsträckning som möjligt och att förebygga skador på människors hälsa och miljön, utan att det belastar statsbudgeten. Med det i beaktande kan inte ändamålet med ett preskriptionsundantag ha varit att särskilja på frivilligt initierade avhjälpandeåtgärder från avhjälpandeåtgärder som föregåtts av ett krav från det allmänna. Såsom konstaterats avseende de andra tolkningarna riskerar det att minska antalet avhjälpandeåtgärder som vidtas.

Sammanfattningsvis anser jag att den tredje tolkningen strider mot såväl ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen som ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken.

6.4 Sammanfattande slutsats

Sammanfattningsvis har utredningen av rättspraxis och doktrin funnit tre olika tolkningar av preskriptionsundantagets omfattning: (1) att en regressfordran *alltid* omfattas av preskriptionsundantaget, (2) att en regressfordran *aldrig* omfattas av preskriptionsundantaget och (3) att ett *krav från det allmänna* är avgörande för att en regressfordran ska omfattas av preskriptionsundantaget i 10 kap. 8 § miljöbalken.

Utifrån den avslutande diskussionen kan uppsatsens andra frågeställning besvaras: *Vilken tolkning är rimligast utifrån en samlad bedömning av ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken?*

Min slutsats är att den första tolkningen är den som bäst harmoniserar ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag i miljöbalken. Även om preskriptionslagens ändamål inte till fullo stödjer den första tolkningen, så förutsätter en lagstiftning om

---

²⁷⁸ Se avsnitt 2.1.

preskription att dess bestämmelser är enkla att tillämpa eftersom de leder till rättighetsavskärande verkningar. Ett preskriptionsundantag av en regressfordran är vidare nödvändigt för uppfyllandet av ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken, eftersom frivilligt initierade avhjälpandeåtgärder annars hade riskerat att minska. Ändamålet med ett preskriptionsundantag utgör i slutändan även en viktig del i förverkligandet av miljöbalkens övergripande målregel i 1 kap. 1 § miljöbalken, enligt vilken människors hälsa samt miljön ska skyddas mot skador och olägenheter som kan orsakas av föroreningar i syfte att främja en hållbar utveckling.

Således är min slutsats att den första tolkningen – som numera även torde vara att anse som gällande rätt i och med Högsta domstolens dom – är den tolkning som är rimligast sett utifrån en samlad bedömning av ändamålet med preskription enligt preskriptionslagen och ändamålet med ett preskriptionsundantag enligt miljöbalken.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

SOU 2000:52 Beskattning av småföretagare.

SOU 2006:39 Ett utvidgat miljöansvar.

SOU 2011:86 Bättre miljö – minskade utsläpp.

Propositioner

Prop. 1979/80:119 Om preskriptionslag, m.m.

Prop. 1997/98:45 Miljöbalk.

Prop. 1997/98:145 Svenska miljömål. Miljöpolitik för ett hållbart Sverige.

Prop. 2006/07:95 Ett utvidgat miljöansvar.

Övrigt riksdagstryck

Rskr. 1992/93:13.

Europeiska unionen

Europeiska kommissionen

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador, KOM (2002) 17 slutlig.

Litteratur

Bengtsson, Bertil (2001), *Miljöbalkens återverkningar*. Norstedts Juridik. [Cit: Bengtsson (2001)].

Bengtsson, Bertil (2018), *Speciell fastighetsrätt: Miljöbalken*. 12 uppl., Iustus Förlag. [Cit: Bengtsson (2018)].

Bengtsson, Bertil, Bjällås, Ulf, Rubenson, Stefan och Strömberg, Rolf (2020) *Miljöbalken*. 19 uppl., Norstedts Juridik. [Cit: Bengtsson m.fl. (2020)].

Darpö, Jan (1998), 'Om ansvaret för gamla miljöskador'. *SvJT* s. 875–895. [Cit: Darpö (1998)].

Darpö, Jan (2000), 'Verksamhetsutövare, markägare och konkursbon i miljöbalken'. *SvJT* s. 481–506. [Cit: Darpö (2000)].

Darpö, Jan (2001), *Eftertanke och förutseende – En rättsvetenskaplig studie om ansvar och skyldigheter kring förorenade områden*. Uppsala universitet. [Cit: Darpö (2001)].

Fehr, Martin, (1913), *Bidrag till läran om fordringspreskription enligt svensk rätt*. Almqvist & Wiksells boktryckeri. [Cit: Fehr (1913)].

Gregow, Torkel (2020), *Preskription och preklusion av fordringar – Innebörden av regleringen i preskriptionslagen och lagen om kallelse på okända borgenärer*. Norstedts juridik. [Cit: Gregow (2020)].

Heidbrink, Jakob (2019), *Grundläggande fordrings- och skuldebrevsrätt*. 2 uppl., Studentlitteratur. [Cit: Heidbrink (2019)].

Hellner, Jan (2001), *Metodproblem i rättsvetenskapen: studier i förmögenhetsrätt*. Jure. [Cit: Hellner (2001)].

Ingvarsson, Torbjörn (2017), *Fordringsrätt*. Wolters Kluwer. [Cit: Ingvarsson (2017)].

Jareborg, Nils (2004), 'Rättsdogmatik som rättsvetenskap'. *SvJT* s. 1–10. [Cit: Jareborg (2004)].

Kleineman, Jan (2018), 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur s. 21–46. [Cit: Kleineman (2018)].

Lehrberg, Bert (2017), *Praktisk juridisk metod*. 10 uppl., Iusté. [Cit: Lehrberg (2017)].

Lindskog, Stefan (2017), *Preskription – Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid*. 4 uppl., Wolters Kluwer. [Cit: Lindskog (2017)].

Mellqvist, Mikael och Persson, Ingemar (2019), *Fordran och Skuld*. 11 uppl., Iustus. [Cit: Mellqvist och Persson (2019)].

Michanek, Gabriel och Zetterberg, Charlotta (2017), *Den svenska miljöretten*. 4 uppl., Iustus Förlag. [Cit: Michanek och Zetterberg (2017)].

Nilsson, Bo (1999), 'Om ansvaret för gamla miljöskador'. *SvJT* s. 1001–1006. [Cit: Nilsson (1999)].

Nordh, Roberth (2012), 'Bevisbörda och beviskrav i tvistemål'. *SvJT* s. 781–799. [Cit: Nordh (2012)].

Olsen, Lena (2004), 'Rättsvetenskapliga perspektiv'. *SvJT* s. 105–145. [Cit: Olsen (2004)].

Ramberg, Christina m.fl. (2018), *Rättskällor: en introduktion i kritiskt tänkande*, Norstedts juridik. [Cit: Ramberg m.fl. (2018)].

Rodhe, Knut (1984), *Obligationsrätt*. 2 uppl., Norstedt. [Cit: Rodhe (1984)].

Sandgren, Claes (2005), 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?'. *Tidsskrift for Rettsvitenskap*. Vol. 118 nr 4–5, s. 648–656. [Cit: Sandgren (2005)].

Wahlgren, Peter (2002), 'Syfte och nytta med rättsvetenskapliga arbeten'. *SvJT* s. 293–303. [Cit: Wahlgren (2002)].

Warnling-Nerep, Wiweka (2014), 'Rättsordningen', i: Bernitz, Ulf m.fl., *Finna rätt – Juristens källmaterial och arbetsmetoder*. 13 uppl., Norstedts Juridik s. 37–58. [Cit: Warnling-Nerep (2014)].

Övrigt

'Ansvar', Svenska Akademiens Ordbok,
<www.saob.se/artikel/?seek=ansvar&pz=1> (besökt 2020-12-19). [Cit: SAOB:s definition av ansvar].

'Fordra', Svenska Akademiens Ordbok,
<www.saob.se/artikel/?unik=F_1101-0043.vPtT&pz=3#U_F1101_19166> (besökt 2020-12-19). [Cit: SAOB:s definition av fordra].

Naturvårdsverket, *Att välja efterbehandlingsåtgärd*, rapport 5978, september 2009, <www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/5900/978-91-620-5978-1/> (besökt 2020-10-04). [Cit: Naturvårdsverkets rapport 5978].

Naturvårdsverket, *Efterbehandlingsansvar – En vägledning om miljöbalkens regler och rättslig praxis*, rapport 6501, juni 2012, <www.naturvardsverket.se/978-91-620-6501-0/> (besökt 2020-10-04). [Cit: Naturvårdsverkets rapport 6501].

Naturvårdsverket, *Metodik för inventering av förorenade områden*, rapport 4918, januari 1999, <www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/4000/91-620-4918-6/> (besökt 2020-10-09). [Cit: Naturvårdsverkets rapport 4918].

Naturvårdsverket, *Om ansvar för miljöskulder i mark och vatten*, rapport 5242, januari 2003,

<www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5242-X.pdf>
(besökt 2020-10-21). [Cit: Naturvårdsverkets rapport 5242].

Naturvårdsverket, *Riskbedömning av förorenade områden*, rapport 5977, december 2009, <www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/5900/978-91-620-5977-4/> (besökt 2020-10-29). [Cit: Naturvårdsverkets rapport 5977].

Rubenson, Stefan (2020) 'Likvidation – vad betyder det för verksamhetsutövarens ansvar?' *Lexnovas expertkommentar*, <www.lexnova.se/expertkommentarer/likvidation-vad-betyder-det-for-verksamhetsutovarens-ansvar> (besökt 2020-04-08). [Cit: Rubenson (2020)].

Werner, Elisabeth (2020) 'Ett utvidgat verksamhetsutövaransvar', *Lexnovas expertkommentar*. <www.lexnova.se/expertkommentarer/ett-utvidgat-verksamhetsutovarens-ansvar> (besökt 2020-04-08). [Cit: Werner (2020)].

Wik, Malin, Miljöbalk (1998:808) 10 kap. 8 §, Karnov (besökt 2020-12-18). [Cit: Wik, Karnov lagkommentar till 10 kap. 8 § miljöbalken].

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2004 s. 743.

NJA 2007 s. 280.

NJA 2010 s. 54.

NJA 2011 s. 782.

NJA 2012 s. 125.

Högsta domstolens dom meddelad den 15 december 2020 i mål nr T 5830-19.

Högsta förvaltningsdomstolen (tidigare Regeringsrätten)

RAÅ 1996 ref. 57.

Mark- och Miljööverdomstolen

MÖD 2002:16.

MÖD 2005:64.

MÖD 2006:53.

MÖD 2007:14.

MÖD 2009:31.

MÖD 2009:43.

MÖD 2010:18.

MÖD 2010:19.

MÖD 2010:24.

MÖD 2010:31.

MÖD 2010:45.

MÖD 2011:1.

MÖD 2012:59.

MÖD 2013:28.

MÖD 2013:36.

MÖD 2014:14.

MÖD 2019:3.

Mark- och miljööverdomstolens dom meddelad den 9 november 2016 i mål nr M 3940-16.

Mark- och miljööverdomstolens dom meddelad den 9 oktober 2019 i mål nr M 12278-18.

Mark- och miljödomstol

Mark- och miljödomstol vid Östersunds tingsrätts dom den 6 juli 2020 i mål M 2927-17.